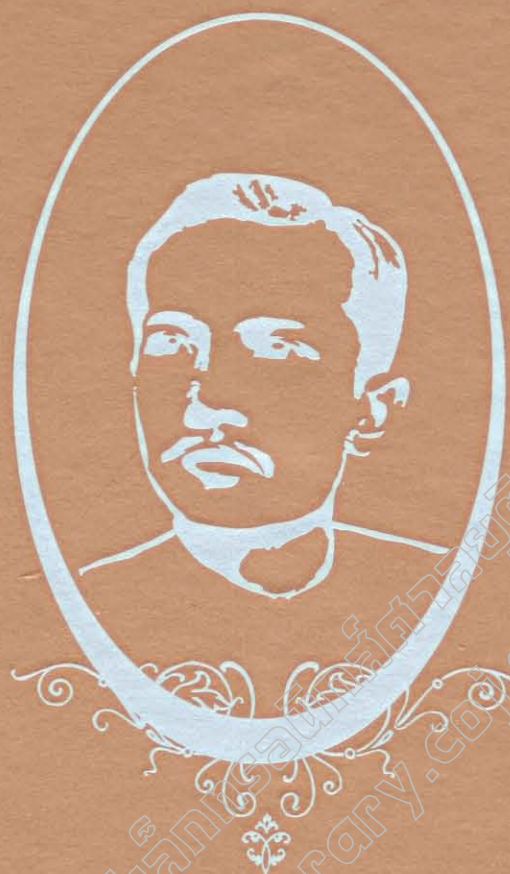

หนังสือที่ระลึก วันรพี ๒๕๕๓

สำนักงานศาลยุติธรรม

สำนักงานศาลยุติธรรม จัดพิมพ์

เนื่องในวันพี พุทธศักราช ๒๕๕๓

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ พระบิดาแห่งกฎหมายไทย

© ลิขสิทธิ์ในการเรียบเรียง ๒๕๕๔ : นิกร ทัสโล

คัดย่อจาก : ฉบับพิมพ์เผยแพร่โดย บริษัท นานมีบุ๊คส์ จำกัด เลขที่ ๑๑ ซอยสุขุมวิท ๓๑ (ซอยสวัสดี)
ถนนสุขุมวิท แขวงคลองเตยเหนือ เขตวัฒนา กรุงเทพฯ ๑๐๑๑๐

จัดพิมพ์โดย

สำนักงานศาลยุติธรรม ถนนรัชดาภิเษก แขวงจอมพล เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐

ประธานศาลฎีกา

สาร

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ ทรงเป็นปราชญ์แห่งวิชากฎหมาย ก่อปรดโดยพระปรีชาสามารถ และพระวิริยะอุตสาหะเป็นอันพัน ทรงสร้างคุณประโยชน์นานัปการให้กับวงการกฎหมายไทย ด้านการศึกษาวิชากฎหมาย ทรงรวบรวมกฎหมายและแต่งตำราอธิบายกฎหมายต่าง ๆ และปรับปรุงกฎหมายให้มีความเป็นแบบแผน ทรงจัดวางระเบียบศาลยุติธรรมสู่ระบบใหม่ ยังผลให้กระบวนการยุติธรรมไทย มีความเจริญรุ่งเรืองทัดเทียมกับนานาอารยประเทศ

ด้วยพระเกียรติคุณอันสูงส่ง พระรณนภของพระองค์ เหล่านักกฎหมายจึงได้ถวายเป็นการยกย่องให้พระองค์เป็น “พระบิดาแห่งกฎหมายไทย” และร่วมพร้อมใจกันตั้งปณิธานว่าจะดำรงตนให้อยู่ในสัมมาปฏิบัติ รักษาไว้ซึ่งความเป็นธรรม สืบตั้งพระประสงค์ที่ต่อองการให้มีกฎหมายเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวและก่อให้เกิดความยุติธรรมแก่ประชาชน

ในโอกาสที่สำนักงานศาลยุติธรรม ได้ให้คณะกรรมการจัดงานวันรพีประจำปี ๒๕๕๓ จัดทำหนังสือที่ระลึกวันรพี ประจำปี ๒๕๕๓ เพื่อเป็นการน้อมรำลึกถึงพระคุณอันยิ่งใหญ่ของพระองค์ ผมขอแสดงความชื่นชม และขออาราธนาคุณพระศรีรัตนตรัยและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายโปรดดลบันดาลให้คณะกรรมการจัดงานวันรพี ประจำปี ๒๕๕๓ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่าน คงประสบแต่ความสุขความเจริญ มีพลังกาย พลังใจ ตลอดจนพลังสติปัญญา เพื่อเป็นกำลังสำคัญในการธำรงความยุติธรรม และประโยชน์สุขแก่ประชาชนและประเทศชาติตลอดไป

(นายสืบโชค สุขารมณ)

ประธานศาลฎีกา

คำนำ

“วันรพี” ซึ่งตรงกับวันที่ ๑ สิงหาคม ของทุกปี เป็นวันสำคัญยิ่งของบรรดานักกฎหมายและประชาชนชาวไทยที่จะร่วมกันน้อมรำลึกถึง พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ หรือ “พระบิดาแห่งกฎหมายไทย” ผู้ทรงบำเพ็ญพระกรณียกิจอันเป็นคุณประโยชน์แก่วงการนิติศาสตร์และการศาลยุติธรรมของประเทศไทย โดยทรงวางรากฐานระบบกฎหมายไทย และทรงปฏิรูประบบการศาลให้มีความเป็นอิสระและมั่นคง ยังผลให้กระบวนการยุติธรรมไทยมีความเจริญก้าวหน้าทัดเทียมนานาอารยประเทศจนทุกวันนี้

หนังสือ “ที่ระลึกเนื่องในวันรพี ประจำปี ๒๕๕๓” นี้ จัดทำขึ้นเพื่อน้อมรำลึกในพระกรุณาธิคุณของพระบิดาแห่งกฎหมายไทย ซึ่งสำนักงานศาลยุติธรรมได้จัดทำเพื่อมอบเป็นที่ระลึกสำหรับผู้มาร่วมงานการแข่งขันตอบปัญหากฎหมาย เนื่องในงาน “สัปดาห์วันรพี ประจำปี ๒๕๕๓” ในวันอาทิตย์ที่ ๘ สิงหาคม ๒๕๕๓ ณ สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม โดย พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา ได้เสด็จมาเป็นองค์ประธานและประทานรางวัล

สำนักงานศาลยุติธรรมขอขอบคุณคณะทำงานจัดทำหนังสือที่ระลึก ตลอดจนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ท่านนิกร ทาสโลว์ ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลประจำองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา และสำนักพิมพ์ นานมีบุ๊คส์ ที่ได้ให้ความเอื้อเฟื้อช่วยเหลือเกี่ยวกับ “พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์” จนทำให้กระบวนการจัดทำหนังสือเล่มนี้สามารถดำเนินการสำเร็จลุล่วงอย่างราบรื่นทุกประการ และขอขอบคุณคุณศิริวรรณ ดำเนินหาญวนิชย์ ทรงเมตตา ผู้ผ่านการอบรมหลักสูตรผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง รุ่นที่ ๑๓ (ป.ย.ส. ๑๓) และบริษัท ชัยโย เอ เอ จำกัด ที่ให้ความอนุเคราะห์ในการจัดพิมพ์หนังสือ หวังว่าหนังสือเล่มนี้จะเป็นเอกสารที่มีคุณค่าและเป็นประโยชน์ต่อบุคลากรของศาลยุติธรรม ตลอดจนนักกฎหมายทั้งหลาย ได้ยึดถือพระองค์เป็นแบบอย่างในการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์ สุจริตและเที่ยงธรรม ซึ่งเป็นอุดมคติที่สำคัญอย่างยิ่งยวดของนักกฎหมาย เพื่อนำมาซึ่งประโยชน์สุขแก่สังคมและประเทศชาติสืบไป

(นายวิรัช ชินวินิจกุล)

เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรม

สารบัญ

	หน้า
❖ บทที่ ๑ พระอาทิตย์ขึ้นที่ริมฝั่งเจ้าพระยา	๑๑
❖ บทที่ ๒ การศึกษาและพระอาจารย์	๑๕
❖ บทที่ ๓ คำพ่อ	๒๑
❖ บทที่ ๔ เฉลียวฉลาดพรพิ	๓๕
❖ บทที่ ๕ เนติบัณฑิตสยาม	๔๑
❖ บทที่ ๖ การปฏิรูปศาล	๔๕
❖ บทที่ ๗ ฎีกการาขบุรี	๕๑
❖ บทที่ ๘ ราชสกุลพรพิพัฒน์	๕๗
❖ บทที่ ๙ รพินมูมุนิธิ	๖๓
❖ บทที่ ๑๐ สถิตสถาพร...ชั่วนี้รันคร	๗๑
❖ คำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการจัดงานในวันรพี	๗๗
❖ คำสั่งแต่งตั้งคณะทำงานจัดงานวันรพี ประจำปี ๒๕๕๓	๘๑
❖ คำสั่งแต่งตั้งคณะทำงานจัดงานวันรพี ประจำปี ๒๕๕๓ (เพิ่มเติม)	๘๐

๑

พระอาทิตย์ขึ้นที่ริมฝั่งเจ้าพระยา

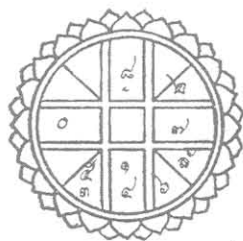
รฟพธส.

บทที่ ๑

“พระอาทิตย์ขึ้นที่ริมฝั่งเจ้าพระยา”

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ ประสูติในพระบรมมหาราชวัง ณ วันพุธ ขึ้น ๑๑ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีจอ จุลศักราช ๑๒๓๖ ตรงกับวันที่ ๒๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๑๗ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาปวเรศวริยาลงกรณ์ทรงผูกดวงพระชาตาไว้ ดังนี้

๑๒๓๖
๑๑
๑๑
๔

เวลาเที่ยงแล้ว ๑ นาที
ร-ร ล-ล ๒๐ บาท ๕๔

พ.ศ. ๒๔๑๙ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชทานพระนามและพระพรแก่พระเจ้าลูกยาเธอพระองค์นี้ว่า “รพีพัฒนศักดิ์” ดังความในพระราชหัตถเลขาว่า

“ร.ที่

ให้ลูกซึ่งตลับเป็นมารตามีนามว่าพระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์ ตามวรยศรี และบริวาร จงเจริญมายศม พรรัตน สุขพล ปฏิภาณ คุณสารสมบัติ สรรพศิริสวัสดิเกียรติคุณ อุดมยศศักดิ์เดชปรากฏสืบไปในแผ่นดินทุกประการเทอญ ตั้งแต่วันที่ ๔ ๑ ๙ ค่ำ ปีมะเส็ง อัฐศก พระพุทธศักราช ๒๔๑๙ พรรษา จุลศักราช ๑๒๓๙

จุฬาลงกรณ์ ป.ร.”

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

เจ้าจอมมารดาตลับ

พระเจ้าลูกยาเธอ พระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์ เป็นพระราชโอรส ลำดับที่ ๑๔ ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ และทรงเป็นลำดับที่ ๒ ของเจ้าจอมมารดาตลับ

เมื่อทรงพระเยาว์ พระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์ได้รับการอภิบาลจากเจ้าจอมมารดาตลับและหม่อมราชวงศ์หญิงวงศ์ พึ่งบุญ สตรีสองท่านนี้จึงเป็นผู้มีพระคุณอันล้นเหลือต่อพระเจ้าลูกยาเธอ พระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์เป็นอย่างยิ่ง คราวที่พระองค์ทรงทำพินัยกรรมก่อนที่จะเสด็จไปรักษาพระองค์ครั้งสุดท้าย พินัยกรรมข้อที่ ๑๗ จึงมีความที่ทรงฝากหม่อมราชวงศ์หญิงวงศ์ พึ่งบุญ ไว้กับหม่อมเจ้าพิมพ์รำไพและหม่อมเจ้าชายไชแสงรพี โอรสและธิดาของพระองค์ท่าน

นอกจากนั้นพระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์ยังทรงได้รับการอภิบาลจากพระยาเวียงไฉนฤบาลซึ่งเป็นขุรวิดา ปรากฏตามจดหมายเหตุพระราชกิจรายวัน พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อวันเสาร์ ขึ้น ๑๒ ค่ำ เดือน ๑๒ ปีมะโรง พ.ศ. ๒๔๓๓ ว่า “...พระยาเวียงไฉนฤบาลขอรับพระราชทานเลขหมื่นศรีในกรมพระสุรัสวดี ถวายเป็นเลขพระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์”

๒

การศึกษาและพระอาจารย์

วฟัณนวิมล

บทที่ ๒

“การศึกษาและพระอาจารย์”

เมื่อพระเจ้าลูกยาเธอ พระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์ ทรงเจริญวัยขึ้น ได้ทรงเข้าศึกษาวิชาการและอักษรภาษาไทยเบื้องต้นกับพระยาศรีสุนทรโวหาร

ครั้นเมื่อทรงศึกษาภาษาไทยเบื้องต้นจบแล้ว ก็ทรงศึกษาวิชาภาษาอังกฤษขั้นต้นที่สำนักของครูบานู รามชาลี พระองค์ทรงศึกษาอยู่ที่สำนักครูรามชาลีจนกระทั่งถึง พ.ศ. ๒๔๒๖

ใน พ.ศ. ๒๔๒๗ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินไปพระราชทานรางวัลนักเรียน ในงานประจำปีโรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบ แล้วเสด็จทอดพระเนตรกิจการในโรงเรียน พระองค์พอพระทัยในความเจริญของโรงเรียนนั้นมาก เมื่อเสด็จกลับก็มีกระแสพระราชดำรัสแก่สมเด็จพระเจ้า กรมพระยาดำรงราชานุภาพว่า ขอให้สมเด็จพระเจ้า กรมพระยาดำรงราชานุภาพรับเอาไปเข้าโรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบด้วย การครั้งนั้น สมเด็จพระเจ้า ทรงเล่าวว่า “เมื่อข้าพเจ้าได้รับสั่งมาแล้วคิดถึงการที่จะฝึกสอนพระเจ้าลูกยาเธอ ๔ พระองค์นั้น เห็นว่าให้เรียนรวมกันทั้ง ๔ พระองค์จะดีกว่าให้แยกกันไปเรียนตามชั้นความรู้ในโรงเรียน แต่จะต้องมีครูคนหนึ่งต่างหากสำหรับสอนเฉพาะเจ้านาย ๔ พระองค์นั้น คิดหาตัวผู้ที่จะเป็นครู เห็นว่ามหาบัณฑิต (คือเจ้าพระยาบรมมหาราช) จะเหมาะกว่าคนอื่น เพราะมีความรู้พอจะเป็นครูได้ ทั้งอัธยาศัยใจคอก็คือเป็นคนดีดังได้เห็นมาแล้ว และจัดห้องเรียนขึ้นอีกแห่งหนึ่งต่างหาก ที่ท้องพระโรงของสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง ในไม่ช้าก็ตระหนักใจว่า คิดถูก ทั้งที่จัดให้พระเจ้าลูกเธอเรียนต่างหาก และได้เลือกมหาบัณฑิตมาเป็นครู ด้วยสังเกตเห็นเรียนรู้อวดเร็วเพราะเรียนด้วยกันแต่ ๔ พระองค์ ฝ่ายมหาบัณฑิตในการสอนทั้งวางตัวต่อพระเจ้าลูกเธอเหมาะดี คือไม่เหลาะแหละอย่างว่า “ประจบลูกศิษย์” แต่ก็ไม่วางตัวข่มเกินไป พระเจ้าลูกเธอทรงเคารพยำเกรง และโปรดมหาบัณฑิตสนทนารวมทุกพระองค์”

จากซ้ายไปขวา

พระเจ้าลูกยาเธอ พระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์
พระเจ้าลูกยาเธอ พระองค์เจ้าประวิตรวัฒโนดม
พระเจ้าลูกยาเธอ พระองค์เจ้ากิติยกรวรลักษณ์
พระเจ้าลูกยาเธอ พระองค์เจ้าจิรประวัติวรเดช

พิธีโสกันต์ พระเจ้าลูกยาเธอ
พระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์

พระองค์เจ้าเณร พระเจ้าลูกยาเธอ
พระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์

พระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์ ทรงให้ความสนใจและศรัทธาใน
เจ้าพระยายมราชมาก ทรงเรียกเจ้าพระยายมราช (ปั้น สุขุม) ว่า “ครู”
ตลอดมา เจ้าพระยายมราชมีส่วนในการให้คำปรึกษาแก่พระองค์ท่านหลายครั้ง
เมื่อพระองค์ท่านเสด็จไปรักษาพระองค์ครั้งสุดท้ายที่ประเทศฝรั่งเศส วันนั้น
เจ้าพระยายมราชไปส่งเสด็จ เวลาจะทรงอำลาบอปลื้มเป็นกลางแก่เจ้าพระยา
ยมราชว่า “บางทีครูจะไม่ได้เห็นฉันอีก”

วันอังคารที่ ๒๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๒๗ ถึงวันพฤหัสบดีที่ ๒๕
ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๒๗ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้ตั้ง
พระราชพิธีโสกันต์พระเจ้าลูกเธอสามพระองค์คือ พระองค์เจ้ากิตติยการวรลักษณ
พระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์ และพระองค์เจ้าจิรประวัติวรเดช มีขบวนแห่ทางช้างใน
มาทรงฟังสวดที่พระที่นั่งจักรีมหาปราสาทเป็นการสมโภช ๓ วัน แล้ววันศุกร์
ที่ ๒๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๒๗ ตรงกับเดือนยี่ ขึ้น ๑๐ ค่ำ ปีมะแม จึงประกอบ
การพระราชพิธีโสกันต์ โสกันต์แล้วสมโภชที่พระที่นั่งบรมราชสถิตยมโหฬาร
ในวันนั้น โดยโปรดให้แต่งพระองค์ทรงเครื่องต้นทั้งสามพระองค์

เมื่อการพิธีโสกันต์ผ่านพ้นแล้ว ตามพระราชประเพณีพระเจ้า
ลูกยาเธอทั้งสามพระองค์จะต้องทรงผนวช ก่อนจะต้องเสด็จไปทรงศึกษา
วิชาการยังต่างประเทศ

ในระหว่างที่พระเจ้าลูกยาเธอทรงผนวช วันที่ ๑๒ พฤษภาคม
พ.ศ. ๒๔๒๘ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้พระ
อุปัชฌาย์และพระอาจารย์ทรงนำพระองค์เจ้าเณรทั้งสี่เสด็จไปประทับที่
วัดนิเวศน์ธรรมประวัติ บางปะอิน

จากนั้นพระอุปัชฌาย์พระอาจารย์และพระองค์เจ้าเณร ทั้งสี่พระองค์
ได้เสด็จกลับพระนคร ครั้นวันศุกร์ที่ ๒๙ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๒๘ เวลา ๔ ทุ่มเศษ
เป็นพระฤกษ์ที่พระองค์เจ้าเณรทั้งสี่พระองค์ ทรงลาผนวชจากสามเณรที่
วัดบวรนิเวศวิหาร

ด้านการเตรียมการที่จะส่งพระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์
และพระเจ้าลูกยาเธออีกสามพระองค์ไปทรงศึกษาวิชาการที่ต่างประเทศนั้น
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดให้หล่อพระชัยวัฒน์ขนาด
องค์น้อยขึ้นในวันเสาร์ที่ ๒๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๒๘ เพื่อพระราชทาน

พระราชโอรสทรงนำไปบูชาเวลาเสด็จทางไกล

เมื่อหล่อพระชัยวัฒน์ครบแล้ว วันที่ ๒๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๒๘
จึงมีการพระพิธีสวนมนต์ฉลองที่พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

สำหรับผู้ที่น่าเสด็จพระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์ไปส่งที่ประเทศ
อังกฤษนั้น โปรดเกล้าฯ ให้พระยาชัยสุนทร (หม่อมราชวงศ์เทวหนึ่ง ศิริวงศ์)
หม่อมเจ้าเพิ่ม ลดาวัลย์ และเจ้าพระยายมราช (ปั้น สุขุม) ซึ่งขณะนั้นยังเป็น
ขุนวิจิตรวรสาส์น เป็นผู้พาไปส่งยังพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนเรศวรฤทธิ์
อัครราชทูตสยามประจำที่กรุงลอนดอน

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
(www.library.coj.go.th)

๓

คำพ่อ

รฟพมรค

ศาลยุติธรรม

บทที่ ๓

“คำพ่อ”

วันอังคารที่ ๓๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๒๘ เป็นวันที่พระเจ้าลูกยาเธอ พระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์ เสด็จไปศึกษาวิชาการที่ประเทศอังกฤษ โดยเรือพระที่นั่งโลภณภักวดี นำไปส่งขึ้นเรือใหญ่ที่จะไปยังเมืองสิงคโปร์ วันนั้นเวลาเช้ามีพิธีการพระราชทานพระชัยวัฒน์ จากนั้นจึงส่งเสด็จ โดยมีพระบรมวงศานุวงศ์ และข้าราชการจำนวนมากตามไปส่งถึงเรือใหญ่บ้าง ถึงปากน้ำบ้าง และถึงเกาะสีชังบ้าง

ถ่ายที่กรุงลอนดอน พ.ศ. ๒๔๒๙

นายชิน โชติเสถียร (พระยาสรพกิจปรีชา) , พระองค์เจ้าจิรประวัติวรเดช (กรมหลวงนครชัยศรีสุรเดช), พระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์ (กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์), ขุนวิจิตรวรสาสน์ (เจ้าพระยายมราช)

“คำพ่อสั่งสอน” ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชทานแก่พระเจ้าลูกยาเธอทั้ง ๔ พระองค์ นั่นคือ พระราชหัตถเลขา ฉบับลงวันที่ ๒๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๒๘ ซึ่งได้พระราชทานแก่พระราชโอรส พระองค์ละ ๑ ฉบับ ขออัญเชิญมาลงเต็มฉบับดังนี้

“พระที่นั่งจักรกริมหาปราสาท

ณ วัน ๖๔๕ ค่ำ ปีกา สัตตก ศักราช ๑๒๔๗

ขอจดหมายคำสั่งตามความประสงค์ให้แก่ลูกบรรดาซึ่งจะให้ออกไปเรียน
หนังสือในประเทศยุโรป จงประพฤติตามโอวาทที่จะกล่าวต่อไปนี้

๑. การซึ่งจะให้ออกไปเรียนครั้งนี้ มีความประสงค์มุ่งหมายแต่จะให้ได้
วิชาความรู้อย่างเดียว ไม่นับหมายจะให้เปนเกียรติยศ ชื่อเสียงอย่างหนึ่งอย่างใด
ในชั้นซึ่งยังเป็นผู้เรียนวิชานี้อยู่เลย เพราะฉะนั้นที่จะไปครั้งนี้ขอให้ยักว่าเป็นเจ้า
ให้ถือเอาบันดาศักดิ์เสมอผู้ที่มีตระกูลในกรุงสยามคืออย่าให้ใช้ฮีสรอ แบลไฮเนส
บริณส์ นำมาชื่อ ให้ใช้แต่ชื่อเดิมของตัวเอง ๆ คือ กิตติยากรวรลักษณ รพีพัฒนศักดิ์
ประวิตรวัฒนาคม จิรประวิตรเดช เมื่อผู้อื่นเขาจะเดิมนำชื่อฤาจะเดิมนำชื่อตาม
ธรรมเนียมอังกฤษเป็นมิสเตอร์ เอชเคอร์วี่ ก็ตามที่เถิดอย่าคัดค้านเขาเลย แต่ไม่
ต้องใช้คำว่านายตามอย่างไทย ซึ่งเป็นคำนำของชื่อลูกขุนนางที่เคยใช้แทนมิสเตอร์
เมื่อเรียกชื่อไทยในภาษาอังกฤษบ่อย ๆ เพราะว่าเป็นภาษาไทยซึ่งจะทำให้เป็นที่
ฟังชัด ๆ ฟูไป

ขออธิบายความประสงค์ข้อนี้ ให้ชัดว่าเหตุใด จึงได้ไม่ให้ไปเปนยศเจ้า
เหมือนอาของตัวที่เคยไปแต่ก่อน ความประสงค์ข้อนี้ใช้ว่าจะเกิดขึ้นเพราะไม่มีความ
เมตตากฎนาฤาจะปิดบังซ่อนเร้นไม่ให้รู้ว่าเป็นลูกอย่างนั้นเลย พ่อคงรับว่าเป็นลูก
แลมีความเมตตากฎนาตามธรรมดาที่บิดาจะกรุณาต่อบุตร แต่เห็นว่าซึ่งจะเปนยศเจ้า

ไปนั้น ไม่เป็นประโยชน์อันใดแก่ตัวนัก ด้วยธรรมดาเจ้านายฝ่ายเขามีน้อย เจ้านายฝ่ายเรามีมาก ข้างฝ่ายเขามีน้อยตัว ก็ยกย่องทำนุบำรุงกันใหญ่โตมากกว่าเรา ฝ่ายเรา จะไปมียศเสมออยู่กับเขา แต่ความบริบูรณ์ แลยศศักดิ์ไม่เต็มเหมือนอย่างเขา ก็จะเป็นที่น้อยหน้าแลเห็นเป็นเจ้านายเมืองไทยเลวไป แต่ถ้าเป็นเจ้านายแล้วต้องรักษาศักดิ์ ในกิจการทั้งปวงที่จะทำทุกอย่าง เป็นเครื่องล่อตาล่อหูคนทั้งปวง ที่จะให้พอใจดูพอใจฟัง จะทำอันใดก็ต้องระวังตัวไปทุกอย่าง ที่สุดจนจะซื้อขายอันใดก็แพงกว่าคนสามัญ เพราะเขาถือว่ามั่งมี เป็นการเปลืองทรัพย์ในที่ไม่ควร จะเปลือง เพราะเหตุว่าถึงจะเป็นเจ้าที่ดี เป็นไพร่ที่ดี เมื่ออยู่ในประเทศมีบ้านเมืองของตัว ก็ไม่มีอำนาจที่จะทำฤทธิเดชอันใดไปผิดกับคนสามัญได้ จะมีประโยชน์อยู่นิดหนึ่งแต่เพียงเข้าที่ประชุมสูง ๆ ได้ แต่ถ้าเป็นลูกผู้มีตระกูลก็จะเข้าในที่ประชุมสูง ๆ ได้เท่ากันกับเป็นเจ้านั่นเอง เพราะฉะนั้นจึงขอห้ามเสียว่าอย่าให้ไปอวดอ้างเองถาพอย่าให้คนใช้สอยอวดอ้างว่าเป็นเจ้านายอันใด จงประพฤติกให้ถูกตามคำสั่งนี้

๒. เงินค่าที่จะใช้สอยในการเล่าเรียน กินอยู่ นุ่งห่ม ทั้งปวงนั้นจะใช้เงินพระคลังข้างที่ คือ เงินที่เป็นส่วนสิทธิขาดแก่ตัวพระองค์เอง ไม่ใช่เงินที่สำหรับจ่ายราชการแผ่นดิน เงินรายนี้ได้ฝากไว้ในที่แห่งหนึ่งซึ่งจะได้มีคำสั่งให้ราชทูตจ่ายเป็นเงินสำหรับเรียนวิชาขั้นต้น ๕ ปี ๆ ละ ๓๒๐ ปอนด์ เงิน ๑๖๐๐ ปอนด์ สำหรับเรียนวิชาขั้นหลังอีก ๕ ปี ๆ ละ ๔๐๐ ปอนด์ เงิน ๒๐๐๐ ปอนด์รวมเป็นคนละ ๓๖๐๐ ปอนด์ จะได้รู้วิชาเสร็จสิ้นอย่างช้าใน ๑๐ ปี แต่เงินนี้ฝากไว้ในที่แห่งหนึ่งซึ่งจะมีดอกเบี่ยมากขึ้นเหลือการเล่าเรียนแล้ว จะได้ใช้ประโยชน์ของตนเอง ตามชอบใจเป็นส่วนยกให้ เงินส่วนของใครจะให้ลงชื่อเป็นของผู้นั้นฝากเอง แต่ใน

กำหนดยังไม่ถึงอายุ ๒๑ ปีเต็ม จะเรียกเอาเงินใช้สอยเองมิได้ จะตั้งผู้จัดการแทนไว้ที่นอกให้เป็นผู้ช่วยจัดการไป เงินฝากไว้แห่งใดเท่าใดแต่ผู้ใดเป็นผู้จัดการจะได้ทำหนังสือมอบให้อีกฉบับหนึ่ง สำหรับที่จะได้ไปทวงเอาในเวลาต้องการได้

การซึ่งใช้เงินพระคลังข้างที่ไม่ใช่เงินแผ่นดินเช่นเคยจ่ายให้เจ้านายแลบุตรข้าราชการไปเล่าเรียนแต่ก่อนนั้นเพราะเห็นว่าพ่อแม่มีลูกมากด้วยกัน การซึ่งให้มีโอกาสเล่าให้ทุนทรัพย์ซึ่งจะได้เล่าเรียนวิชานี้ เป็นทรัพย์มรดกอันประเสริฐดีกว่าทรัพย์เงินทองอื่น ๆ ด้วยเป็นของติดตัวอยู่ได้ไม่มีอันตรายที่จะเสื่อมสูญถูกคนใดที่มีสติปัญญาเฉลียวฉลาดที่ดี ถ้าไม่มีสติปัญญาเฉลียวฉลาดที่ดี ก็จะต้องส่งออกไปเรียนวิชาทุกคน ตลอดโอกาสที่จะเป็นไปได้เหมือนหนึ่งได้แบ่งทรัพย์มรดกให้แก่ลูกเสมอ ๆ กันทุกคน ก็ถ้าจะใช้เงินแผ่นดินสำหรับให้ไปเล่าเรียน แก่ผู้ซึ่งไม่มีสติปัญญาเฉลียวฉลาดกลับมาก็ได้ทำราชการค้ำกับเงินแผ่นดินที่ลงไป ก็จะเป็นที่ติเตียน ของคนบางจำพวกว่ามีลูกมากเกินไปจนต้องใช้เงินแผ่นดินเป็นค่าเล่าเรียนมากมายเหลือเกิน แล้วข้าไม่เลือกฟันเขาแต่ที่เฉลียวฉลาดจะได้ราชการคนโง่คนเงาก็เอาไปเล่าเรียนให้เปลืองเงินเพราะค่าที่เป็นลูกของพ่อแม่ไม่อยากจะให้มืมลทินที่พูดติเตียนเกี่ยวข้องกับความปราดณา ซึ่งจะสงเคราะห์แก่ลูกให้ทั่วถึงโดยเที่ยงธรรมนี้ จึงมิได้ใช้เงินแผ่นดิน

อีกประการหนึ่ง เล่าถึงว่าเงินพระคลังข้างที่นั้นเองก็เป็นเงินส่วนหนึ่งในเงินแผ่นดินเหมือนกัน เว้นแต่เป็นส่วนที่ยกให้แก่พ่อใช้สอยการในตัวเอง มีทำการกุศล แลสงเคราะห์บุตรภรรยาเป็นต้น เห็นว่าการสงเคราะห์ด้วยเล่าเรียน ดังนี้เป็นดีกว่าอย่างอื่น ๆ จึงได้เอาเงินรายนี้ ใช้เป็นการมีคุณต่อแผ่นดินที่ไม่ต้องแบ่งเงิน

แผ่นดินมาใช้เป็นค่าเล่าเรียนขึ้นอีกส่วนหนึ่ง แลพ้นจากคำคัดค้านต่าง ๆ เพราะเหตุ
ที่พ่อได้เอาเงินส่วนที่พ่อจะได้ใช้เองนั้นออกให้เล่าเรียนด้วยเงินรายนี้ ไม่มีผู้หนึ่ง
ผู้ใดที่จะแทรกแซงว่าควรใช้อย่างนั้น ไม่ควรใช้อย่างนั้นได้เลย

๓. จงรู้สึกตัวเป็นนิตยเถิดว่า เกิดมาเป็นเจ้านายมียศบันดาศักติมาก
จริงอยู่ แต่ไม่เป็นการจำเป็นเลยที่ผู้ใดเป็นเจ้าของแผ่นดินขึ้น จะต้องใช้ราชการอันเป็น
ของที่จะหาเกียรติยศชื่อเสียงแลทรัพย์สินสมบัติ ถ้าจะว่าตามการซึ่งเป็นมาแต่ก่อน
เจ้านายซึ่งจะหาช่องทำราชการได้ยากกว่าลูกขุนนาง เพราะเหตุที่เป็นผู้มีวาสนา
บันดาศักติมาก จะรับการในตำแหน่งต่ำๆ ซึ่งเป็นกระดก้นแรก คือ เป็นนายรอง
หุ้มแพรมหาดเล็ก เป็นต้น ก็ไม่ได้เสียแล้ว จะไปตั้งแต่งให้ว่าการใหญ่โตสมแก่
ยศศักดิ์ เมื่อไม่มีวิชาความรู้แลสติปัญญาพอที่จะทำการในตำแหน่งนั้นไปได้ ก็
เป็นไปไม่ได้ เพราะฉะนั้น เจ้านายจะเป็นผู้ได้ทำราชการมีชื่อเสียงดี ก็อาจไสรยได้ แต่
สติปัญญาความรู้แลความเพียรของตัว เพราะฉะนั้นจงอุสาห์เล่าเรียนด้วยความ
เพียรอย่างยิ่ง เพื่อจะได้มีโอกาสที่ทำการให้เป็นคุณแก่บ้านเมืองของตัว แลโลกย
ที่ตัวได้มาเกิด ถ้าจะถือว่าเกิดมาเป็นเจ้านายแล้วนิ่งๆ อยู่จนตลอดชีวิตก็เปน
สบายดังนั้น จะไม่ผิดอันใดกับสัตวศิริจรรย์อย่างเลวนัก สัตวศิริจรรย์มันเกิดมา
กิน ๆ นอน ๆ แล้วก็ตาย แต่สัตวบางอย่างยังมีหนังมีเขามิกระดุกเป็นประโยชน์
ได้บ้าง แต่ถ้าคนประพฤติดอย่างเช่นสัตวศิริจรรย์แล้ว จะไม่มีประโยชน์อันใดยิ่งกว่า
สัตวศิริจรรย์บางพวกไปอีก เพราะฉะนั้นจงอุสาห์ที่จะเรียนวิชาเข้ามาเป็นกำลัง ที่
จะทำตัวให้ดีกว่าสัตวศิริจรรย์ให้จงได้ จึงจะนับว่าเป็นการได้สนองคุณพ่อ ซึ่งได้คิด
ทำนุบำรุงเพื่อจะให้ได้ดี ตั้งแต่เกิดมา

๔. อย่าได้ถือตัวว่าตัวเป็นลูกเจ้าแผ่นดิน พ่อมีอำนาจยิ่งใหญ่อยู่ในบ้านเมือง ถึงจะเกะกะไม่กลัวเกรงคุมเหงผู้ใด เขาก็คงจะมีความเกรงใจพ่อไม่ต่อสู่ ฤๅไม่อาจฟ้องร้องว่ากล่าว การซึ่งเชื่อใจดังนั้น เป็นการผิดแท้ทีเดียว

เพราะความปรารถนาของพ่อไม่อยากจะให้ลูกมีอำนาจที่จะเกะกะอย่างนั้นเลย เพราะรู้เป็นแน่ว่าเมื่อรักลูกเกินไปปล่อยให้ไม่กลัวใครแลประพฤติการชั่วดังนั้น คงจะเป็นโทษแก่ตัวลูกนั่นเองทั้งในประจุบัน แลอนาคต เพราะฉะนั้นจึงรู้เถิดว่า ถ้าเมื่อได้ทำความผิดเมื่อใดจะได้รับโทษโดยทันที การที่พ่อเป็นเจ้าแผ่นดินนั้นจะไม่เป็นการช่วยเหลืออุดหนุนแก้ไขอันใดได้เลย

อีกประการหนึ่ง ชีวิตราชการของมนุษย์ ไม่ยั่งยืนยืนยาว เหมือนเหล็กเหมือนศิลา ถึงโดยว่าจะมีพ่ออยู่ในขณะหนึ่ง ก็คงจะมีเวลาที่ไม่มีได้ขณะหนึ่งเป็นแน่แท้ ถ้าประพฤติความชั่วเสียแต่ในเวลามีพ่ออยู่แล้ว โดยจะปิดบังซ่อนเร้นอยู่ได้ด้วยอย่างหนึ่งอย่างใด เวลาไม่มีพ่อ ความชั่วนั้นคงจะปรากฏเป็นโทษติดตัวเหมือนเงาตามหลังอยู่ไม่ขาด เพราะฉะนั้น จึงเป็นคนอ่อนน้อมว่าง่ายสอนง่าย อย่าให้เป็นโทษขึ้นมาะไปในทางที่ผิด จึงประพฤติตัวหันหาทางที่ชอบที่ถูกอยู่เสมอเป็นนิจเถิด จงละเว้นทางที่ชั่ว ซึ่งรู้ได้เองแก่ตัว ฤๅมิผู้ชักเตือนแนะนำให้รู้แล้ว อย่าให้ล่องให้ไปไม่ได้เลยเป็นอันขาด

๕. เงินทองที่จะใช้สอย ในค่ากินอยู่नु່งห่ม ฤๅใช้สอยเบจเสจทั้งปวง จงเขม็ดแถมให้แต่เพียงพอที่อนุญาตให้ใช้ อย่าทำใจโตมือโตสุ่ยสุร่าย โดยถือตัว

ว่าเป็นเจ้านายมั่งมีมาก ญาติถือว่าพ่อเป็นเจ้าแผ่นดินมีเงินทองถมไป ชอบออกเสียให้รู้แต่ต้นมือว่า ถ้าผู้ใดไปเบนนีมา จะไม่ยอมใช้นี้ให้เลย ถ้าถ้าเป็นการจำเป็นจะต้องใช้ จะไม่ใช่เปล่าโดยไม่มีโทษแก้ตัวเลย ฟังรู้เถิดว่าต้องใช้นี้เมื่อใดก็จะต้องรับโทษเมื่อนั้นพร้อมกัน อย่าเชื่อถ้อยคำผู้ใด ถ้าอย่าหมายใจว่าโดยจะใช้สุ่ยสุร้ายไปเหมือนอย่างเช่นคนเขาไปแต่ก่อน ๆ แต่พ่อเขาเป็นขุนนางเขายังใช้กันได้ไม่ว่าไรกัน ถ้าคิดดังนั้น คาคดังนั้น เป็นผิดแท้ทีเดียว พ่อรักลูกจริง แต่ไม่รักลูกอย่างชนิดนั้นเลย เพราะรู้แน่นอนว่า ถ้าจะรักอย่างนั้น ตามใจอย่างนั้น จะไม่เป็นการมีคุณอันใดแก่ตัวลูกผู้ได้รับความรักนั้นเลย เพราะจะเป็นผู้ไม่ได้วิชาที่ปรารถนาจะให้ได้ จะไปได้แต่วิชาที่จะทำให้เสียชื่อเสียง แลได้ความรอนใจอยู่เป็นนิจ จงนึกไว้ให้เสมอว่าเงินทองที่แลกเงินมาก ๆ ไม่ได้เป็นของหามาได้โดยง่าย เหมือนเวลาที่จ่ายไปง่ายนั้นเลย เงินที่ส่วนตัวได้รับเบี้ยหวัด ๆ เงินกลางปีอยู่เสมอนั้น ก็ด้วยอาไศรยเป็นลูกพ่อส่วนเงินที่พ่อได้ ลูกได้เพราะพ่อนั้น ก็เพราะอาไศรยที่พ่อเป็นผู้ทำนุบำรุงรักษามานานแล้ว แลราษฎรผู้เจ้าของทรัพย์นั้น เก็บเฉลี่ยเรียรายกันมาให้เพื่อจะให้เป็นกำลังที่จะหาความสุข คัมกับคำที่เห็นจเห็น้อย ที่ต้องรับการในตำแหน่งอันสูงคือเป็นผู้รักษาความสุขของเขาทั้งปวง เงินนั้นไม่ควรจะมาจำหน่ายในการที่ไม่เป็นประโยชน์ไม่เป็นเรื่อง แลเป็นการไม่มีคุณกลับให้โทษแก้ตัว ต้องใช้แต่ในการจำเป็นที่จะต้องใช้ ซึ่งจะเป็นการมีคุณประโยชน์แก่ตนแลผู้อื่นในทางชอบธรรม ซึ่งจะเอาไปกอบโกยใช้นี้ให้แก่ลูกผู้ทำความชั่ว จนเสียทรัพย์ไปนั้นสมควรอยู่ๆ เพราะฉะนั้นจึงต้องว่าไม่ยอมที่จะใช้นี้ให้ โดยว่าจะต้องให้ ก็จะต้องมีโทษเป็นประกันมั่นใจว่า จะไม่ต้องใช้อีกเพราะจะเข็ดหลาบในโทษที่ทำนั้น จึงจะยอมให้ใช้ได้ ใช้นี้ให้เพราะจะไม่ให้ทรัพย์ผู้อื่นสูญเสียเท่านั้น ไซ้จะใช้นี้ด้วยความรักใคร่อย่างบิดาให้บุตร เมื่อมี

ความยินดีต่อความประพฤติของบุตรนั้นเลย

เพราะฉะนั้น จงจำไว้ตั้งใจอยู่ให้เสมอว่าตัวเป็นคนจน มีเงินใช้จะเพาะแต่
ที่จะรักษาความสุขของตัวพอสมควรเท่านั้น ไม่มั่งมีเหมือนใคร ๆ อื่น แต่ไม่เหมือน
กับผู้ดีฝรั่งเลย ผู้ดีฝรั่งเขามั่งมี สืบตระกูลกันมาด้วยได้ดอกเบี้ย ค่าเช่าต่าง ๆ ตัวเอง
เป็นผู้ได้เงินจากราษฎรเลี้ยงพอสมควรที่จะเลี้ยงชีวิตได้ แลรักษาเกียรติยศเท่านั้น
อย่าไปอวดมั่งอวดมีทำเทียมเทียมเขาให้ฟุ้งसानไปเป็นอันขาด

อีกอย่างหนึ่ง จะนึกเอาเองว่า ถึงโดยเป็นหนี้สินลงอย่างไร พ่อจะไม่ใช้
ฤๅจะให้ใช้ก็กลัวต้องทำโทษ คิดว่าเงินทองของตัวที่ได้ปีหนึ่ง ปีหนึ่ง มีอยู่ทั้งเบี้ยหวัด
แลเงินกลางนี้ เวลาออกไปเรียนไม่ได้ใช้เงินรายนี้เก็บรวบรวมอยู่เปล่า ๆ จะเอาเงิน
รายนี้ใช้เสีย ต่อไปอีกคงได้ทุกปี ซึ่งจะคิดอย่างนี้แล้ว แลจับจ่ายเงินทองจนต้องเป็น
หนี้กลับเข้ามานั้น ก็เป็นการไม่ถูกเหมือนกัน เพราะว่าผลประโยชน์อันใด ที่จะได้อยู่
ในเวลามีพ่อกับเวลาไม่มีพ่อนั้น จะถือเอาเป็นแน่ว่าจะคงที่อยู่ไม่ได้ แลยังเป็น
ผู้ใหญ่ขึ้น ก็จะมีบ้านเรือนบุตรภรรยามากขึ้นคงต้องใช้มากขึ้น เงินที่จะได้นั้นบางที
ก็จะมีไม่พอ จะเชื่อว่าวิชาที่ตัวไปเรียนจะเป็นเหตุให้ได้ทำราชการ ได้ผลประโยชน์
ทันใช้นั้นก็เชื่อไม่ได้ เพราะเหตุที่ตัวเป็นเจ้านายถ้าบางทีจะเป็นเวลาเกิด ชัดชัดเพราะ
เป็นเจ้านายก็จะทำอะไรไม่ได้เลย ถ้าจะหันไปข้างทำมาหากินซึ่งเป็นการยากที่จะทำ
เพราะเป็นเจ้าเหมือนกัน คือไปรับจ้างเขาเป็นเสมียนไม่ได้เป็นต้น เมื่อทุนรอนที่มี
เอาไปใช้หนี้เสียหมดแล้ว จะเอาอันใดเป็นทุนรอนทำมาหากินเล่า เพราะฉะนั้น จึงว่า
ถ้าจะคิดใช้อย่างเช่นนี้ ซึ่งตัวจะคิดเหินว่าเป็นอันไม่ต้องกวนพ่อก่อนแล้วนั้น ก็ยังเป็น

การเสียประโยชน์ภavnามาก ไม่ควรจะทำให้มีเป็นขึ้น

๖. วิชาที่จะออกไปเรียนนั้น ก็คงต้องเรียนภาษา แลหนังสือในสามภาษา คือ อังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมัน ให้ได้แม่นยำชัดเจนคล่องแคล่ว จนถึงแต่งหนังสือได้สองภาษาเป็นอย่างน้อย เป็นวิชาหนังสืออย่าง ๑ กับวิชาเลข ให้เรียนรู้คิดใช้ได้ในการต่าง ๆ อีกอย่าง ๑ นี้เป็นต้น วิชา ๒ อย่างที่จำเป็นจะต้องเรียนให้รู้ได้จริง ๆ เป็นขั้นต้น แต่วิชาอื่น ๆ ที่จะเรียนต่อไปให้เป็นวิชาชำนาญ วิเศษในกิจการช่างวิชานั้นจะตัดสินใจเป็นแน่นอนว่าให้เรียนสิ่งใดในเวลานี้ก็ยังไม่ควรจะต้องไว้เป็นคำสั่งต่อภายหลังเมื่อรู้วิชาขั้นต้นพอสมควรแล้ว แต่บัดนี้จะขอตักเตือนอย่างหนึ่งก่อนว่าซึ่งให้ออกไปเรียนภาษาวิชาการในประเทศยุโรปนั้น ใช่ว่าจะต้องการเอามาใช้แต่จะเพาะภาษาฝรั่งอย่างฝรั่งนั้นอย่างเดียว ภาษาไทยแลหนังสือไทยซึ่งเป็นภาษาของตัวหนังสือของตัว คงจะต้องใช้อยู่เป็นนิจ จงเข้าใจว่าภาษาต่างประเทศนั้นเป็นแต่พื้นของความรู้ เพราะวิชาความรู้ในหนังสือไทยที่มีผู้แต่งไว้นั้นเป็นแต่ของเก่า ๆ มีน้อย เพราะมิได้สมาคมกับชาติอื่นช้านานเหมือนวิชาการในประเทศยุโรปที่ได้สอบสวนซึ่งกันแลกันจนเจริญรุ่งเรืองมากแล้วนั้น ฝ่ายหนังสือไทยจึงไม่พอที่จะเล่าเรียน จึงต้องไปเรียนภาษาอื่น เพื่อจะได้เรียนวิชาให้กว้างขวางออก แล้วจะเอากลับลงมาใช้เป็นภาษาไทยทั้งสิ้น เพราะฉะนั้นจะทิ้งภาษาของตัวให้ลืมถ้อยคำที่จะพูดให้สมควรเสียก็จะลืมวิธีเขียนหนังสือไทยที่ตัวได้ฝึกหัดแล้วเสียนั้นไม่ได้เลย ถ้ารู้แต่ภาษาต่างประเทศ ไม่รู้เขียนอ่านแปลลงเป็นภาษาไทยได้ก็ไม่เป็นประโยชน์อันใด ถ้าอย่างนั้นหาจ้างแต่ฝรั่งมาใช้เท่าไรเท่าไรก็ได้ ที่ต้องการนั้นต้องให้กลับแปลภาษาต่างประเทศลงเป็นภาษาไทยได้ แปลภาษาไทยออกเป็นภาษาต่างประเทศไทย จึงจะ

นับว่าเป็นประโยชน์ อย่าตื่นตัวเองว่าได้ไปร่ำเรียนภาษาฝรั่ง แล้วลืมภาษาไทย กลับเหินเป็นการเก๋การโก้ อย่างเช่นนักเรียนบางคนมักจะเหินผิดไปตั้งนั้น แต่ที่จริงเป็นการเสียที่ควรจะต้องเตือนแก้ที่เดียว เพราะเหตุฉะนั้นในเวลาที่จะออกไปเรียนวิชาอยู่ ขอบังคับมาให้เขียนหนังสือถึงพ่อทุกคน อย่างน้อยเดือนละฉบับ เมื่อเวลาเขียนหนังสืออังกฤษไม่ได้ ก็ให้เขียนมาเป็นหนังสือไทย ถ้าเขียนหนังสืออังกฤษภาษาหนึ่งภาษาใดได้ให้เขียนภาษาอื่นให้ขึ้นมาฉบับหนึ่ง ให้เขียนคำแปลเป็นหนังสือไทย อีกฉบับหนึ่งติดกันมาอย่าให้ขาด เพราะเหตุที่ลูกยังเป็นเด็กไม่ได้เรียนภาษาไทย แน่แน่นอนคง ก็ให้อาไศรยได้ถามครูไทยที่ออกไปอยู่ด้วย ถาค้นดูตามหนังสือภาษาไทยซึ่งได้จัดออกไปให้ด้วย คงจะพอลากอัยคำที่จะใช้แปลออกเป็นภาษาไทยได้ แต่หนังสือไทยที่จะเป็นกำลังช่วยอย่างนี้ยังมีน้อยจริง เมื่อเขียนมาคำใดผิดจะเตือนออกไปแล้วจงจำไว้ใช้ให้ถูกต้องไปภายหน้า อย่าให้มีความกลัวความกระดากว่าจะผิด ให้ทำตามที่ได้เต็มความอุสาห ความแน่ใจว่าเป็นถูกแล้วเมื่อผิดก็แก้ไปไม่เสียหายอันใด

๗. จงรู้ว่าการเล่าเรียนของลูกทั้งปวงนั้น อาของเจ้า กรมหมื่นเทวะวงษ์วโรปการได้รับปฏิญาณต่อพ่อว่าจะตั้งใจอุสาหเป็นธุระในการเล่าเรียนของลูกทั้งปวง ทั้งในประจุบันแลภายหน้า พ่อได้มีความวางใจมอบธุระสิทธิขาดแก่กรมหมื่นเทวะวงษ์วโรปการ เป็นธุระทุกสิ่งทุกอย่างอยู่ในกรุงเทพฯ เมื่อมีธุระขัดข้องประการใดให้มีหนังสือมาถึงกรมหมื่นเทวะวงษ์ก็จะรู้ตลอดได้ถึงพ่อ แลกรมหมื่นเทวะวงษ์นั้นคงจะเอาธุระทำนุบำรุงทุกสิ่งทุกอย่างให้สำเร็จตลอดไปได้ ส่วนที่ในประเทศยุโรปนั้นถ้าไปอยู่ในประเทศใดที่มีราชทูตของเราอยู่ ราชทูตคงจะเอาเป็นธุระดูแลทุกสิ่งทุกอย่าง เมื่อมีการขัดข้องลำบากประการใดจงชี้แจงแจ้งความให้ท่านราชทูตทราบ คงจะจัดการได้ตลอดไป เมื่อไปอยู่ในโรงเรียนแห่งใด จงประพฤติการให้

เรียบร้อยตามแบบอย่างซึ่งเขาตั้งลงไว้ อย่าเถาะกระงุ่นวายเชื่อดัวเชื่อฤทธิ์ไปต่าง ๆ
จงอุส่าหพากเพียรเรียนวิชาให้รู้มาได้ช่วยกำลังพ่อเฒ่าที่ชื่นชมยินดี สมกับที่มี
ความรักนั้นเถิด

พ่อผู้มีความรัก แลผู้มุ่งให้ความเจริญเปนนิรันดร์

จุฬาลงกรณ์ ป.ร.ส. ”

เจ็ลยวณลาตรพี

วฟพมรณ

บทที่ ๔

“เฉลียวฉลาดรพี”

ในชั้นแรกที่พระเจ้าลูกยาเธอทั้งสองพระองค์จะเสด็จไปยุโรป พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำริว่าถ้าเล่าเรียนรวมอยู่ในที่เดียวกันทั้งสองพระองค์อาจจะชักช้ากว่าที่จะแยกกันเล่าเรียน จึงโปรดฯ ให้พระองค์เจ้ากิติยากรวรลักษณ และพระองค์เจ้าประวิตรวรมโนดม ศึกษาอยู่ที่กรุงลอนดอน ในความดูแลของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนเรศวรฤทธิ และเจ้าพระยาอมราช ส่วนพระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์กับพระองค์เจ้าจิรประวัติวรเดช โปรดให้เสด็จไปศึกษาที่กรุงเอ็ดินบะระ สกอตแลนด์ โดยให้หม่อมเกาวิน (Cowan) เป็นผู้จัดการศึกษา และให้หม่อมเจ้าเพิ่มถวายเป็นการสอนหนังสือไทย

การเล่าเรียนแยกกันในลักษณะดังกล่าวเป็นการศึกษาเบื้องต้น จึงเพียงพอให้มีความรู้ภาษาอังกฤษมาถวายพระอักษรที่ตำหนักครึ่งวัน และให้ครูชาวไทยถวายการสอนภาษาไทยอีกครึ่งวัน

พระจริยวัตรของพระเจ้าลูกยาเธอทั้งสององค์นั้น เจ้าพระยาอมราชเล่าให้เจ้าพระยาอมทิตร (ลออ ไกรฤกษ์) ฟังในภายหลังว่า “ต้องคอยเตือนไว้เสมอ” ซึ่งคงหมายความว่า ต้องคอยถวายคำแนะนำ ห้ามปรามและเหนี่ยวรั้งในเรื่องการครององค์ของพระเจ้าลูกยาเธออยู่เหมือนกัน แต่ในการศึกษาของพระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์แล้ว พระองค์ทรงมีพระสติปัญญาเฉลียวฉลาดเป็นอย่างยิ่ง เพราะในต้นปี พ.ศ. ๒๔๓๔ ขณะที่มิพระชันษาได้ ๑๗ ปี ทรงสอบความรู้ผ่านเข้าเรียนวิชากฎหมายที่วิทยาลัยไครสต์เชิร์ช ในมหาวิทยาลัยออกซ์ฟอร์ด (Christchurch College, Oxford University) ได้ ในชั้นแรกทางวิทยาลัยเห็นว่ายังทรงพระเยาว์ จึงไม่รับเข้าศึกษาวิชากฎหมาย แต่พระองค์ได้แจ้งต่อวิทยาลัยด้วยรับสั่งว่า คนไทยเกิดง่ายตายง่าย ขอเข้าเรียน แม้พระชันษายังน้อยก็ตาม วิทยาลัยไครสต์เชิร์ชให้สอบอีกครั้งหนึ่ง ก็ปรากฏว่าทรงสอบผ่านเช่นเดียวกัน วิทยาลัยไครสต์เชิร์ช จึงอนุมัติให้พระองค์เข้าศึกษาวิชากฎหมายได้

พระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์ ทรงใช้เวลาศึกษาวิชากฎหมายเพียง ๓ ปี ก็สำเร็จได้รับปริญญา Bachelor of Arts. Hons. (B.A.) เกียรตินิยม เมื่อทรงสำเร็จการศึกษานั้น ครูคนหนึ่งได้เชิญพระองค์ท่านลงไปที่ห้องส่วนตัว และถวายนามแนะนำในลักษณะให้สตีว่าใครควรคบเป็นเพื่อน ใครไม่ควรคบ และคนใดจะเป็นคนใหญ่คนโตในการข้างหน้า การที่ทรงสำเร็จการศึกษาคครั้งนี้ แสดงให้เห็นถึงพระอัจฉริยภาพมาตั้งแต่ทรงพระเยาว์ สมกับที่ได้รับพระสมญาว่า “เนลียวณลาดรพี”

พระยามานวราชเสวี (ปลอด ณ สงขลา) อดีตอธิบดีศาลต่างประเทศ และองคมนตรีผู้เป็นศิษย์ของพระองค์ท่านเล่าไว้ว่า ลี้ขันธ์ดาลใจให้พระองค์สนพระทัยศึกษาวิชากฎหมาย “ก็เนื่องจากว่าเมืองไทยในเวลานั้นมีศาลกงสุล ยากแก่การปกครองชาวต่างประเทศ และมีข้อพิพาทเรื่องเขตแดนกับฝรั่งเศส จึงมีพระทัยตั้งมั่นที่จะพยายามขอยกเลิกอำนาจศาลกงสุล เพื่อให้ประเทศของเรามีเอกราชทางการศาลอย่างแท้จริง เมื่อได้รับปริญญาตรี เกียรตินิยมแล้ว ทรงตั้งพระทัยที่จะศึกษาต่อและจะเสด็จไปประเทศเยอรมัน มีดำริอยากให้เมืองไทยใช้กฎหมาย เพื่อที่จะให้ต่างชาติยอมรับนับถือกฎหมายไทย ยอมอยู่ใต้กฎหมายและศาลของไทย แต่พระองค์มิได้ศึกษาต่อดังที่ตั้งพระทัยไว้ เพราะพระเจ้าอยู่หัวให้กลับมารับราชการ”

พระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์ เสด็จในกรมหลวงราชบุรี* เสด็จกลับถึงประเทศไทยเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๗ ชั้นแรกพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเห็นว่าโรงเรียนมหาดเล็กจะฝึกหัดข้าราชการพลเรือนทุกกระทรวง โดยมีอธิบดีโรงเรียนเป็นอิสระต่างหากจากกระทรวงต่างๆ เป็นประโยชน์ต่อราชการ แต่จะต้องมีผู้ทรงเกียรติคุณในวิชาความรู้ในระดับที่ผู้คนนับถือ จึงจะดำเนินกิจการของโรงเรียนมหาดเล็กได้โดยสะดวก พระองค์จึงมีพระราชดำริจะให้เสด็จในกรมหลวงราชบุรีเป็นอธิบดีจัดการโรงเรียนมหาดเล็ก แต่เสด็จในกรมหลวงราชบุรีกราบบังคมทูลว่าได้ทรงศึกษาวิชานิติศาสตร์เป็นสำคัญ สมควรรับราชการทางฝ่ายตุลาการ

เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงทราบพระประสงค์ของเสด็จในกรมหลวงราชบุรีแล้ว จึงโปรดฯ ให้เริ่มเข้ารับราชการที่กรมราชเลขา-

*ต่อไปจะใช้สรรพนามบุรุษที่สามแทน

พระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์ว่า “เสด็จในกรมหลวงราชบุรี”

นุกการ ระหว่างที่เสด็จในกรมหลวงราชบุรีทงรับราชการที่กรมราชเลขาณุกการ พระองค์ได้ใช้เวลาศึกษากฎหมายไทยที่มีได้ทรงทราบมาก่อน เป็นการศึกษายอย่างจริงจัง ลักษณะของการศึกษากฎหมายไทยนั้นทรงค้นคว้าจากตำรากฎหมาย และแบบอย่างคำพิพากษากฎีกา ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระบรมราชวินิจฉัยไว้ซึ่งรวบรวมไว้ที่กองฎีกา โดยมีขุนหลวงพระยาไกรสี (เปล่ง เวหาระ) ซึ่งเป็นคนไทยที่สำเร็จเนติบัณฑิตอังกฤษคนแรกเป็นพระอาจารย์สอน และพระองค์ทรงได้เจ้าพระยามหิธร (ล่อ ไกรฤกษ์) ขณะที่ได้รับราชการอยู่ที่กรมราชเลขาณุกการด้วยกันเป็นผู้ถวายงานในการค้นคว้ากฎหมาย นอกจากบุคคลดังกล่าวแล้ว พระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เสด็จในกรมหลวงราชบุรีศึกษากฎหมายกับเจ้าพระยาอภัยราชา พระองค์ทรงจัดทำสารบาญกฎหมายไทยเป็นภาษาอังกฤษทรงจดจำแนวทางกฎหมาย และวิธีชำระคดีได้หมด เจ้าพระยาอภัยราชาถึงกับชมว่า ทรงมีความจำแม่นยำ

วันที่ ๒๑ กันยายน พ.ศ. ๒๔๓๙ มีพระบรมราชโองการให้ตราพระราชบัญญัติตั้งข้าหลวงพิเศษสำหรับแก้ไขธรรมเนียมศาลยุติธรรมหัวเมืองทั้งปวง ร.ศ. ๑๑๕ ขึ้นเพื่อที่จะให้การพิจารณาพิพากษาคดีในพระราชอาณาเขต เป็นไปอย่างรวดเร็ว เทียงตรง และเป็นอย่างเดียวกัน ในการนี้โปรดเกล้าฯ ให้ เสด็จในกรมหลวงราชบุรีเป็นสภานายกในกองข้าหลวงพิเศษนี้ ผู้ประจำการในกองข้าหลวงฯ มีด้วยกัน ๒ คนคือ ขุนหลวงพระยาไกรสี และโรเบิร์ต เจ เกกปาตริก (Robert. Jacques Kirkpatrick) และในวันที่ ๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๓๙ ก็มีประกาศโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเสด็จในกรมหลวงราชบุรีเป็นเสนาบดีกระทรวงยุติธรรม

ต่อมาสมเด็จพระนางเจ้าเสาวภาผ่องศรี พระบรมราชินีนาถ ได้ทรงประกาศตั้งศาลมณฑลกรุงเก่าขึ้นเป็นศาลแรก เมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๔๐ จากนั้นในระหว่าง พ.ศ. ๒๔๔๐ และ พ.ศ. ๒๔๔๑ ก็ได้มีการตั้งศาลมณฑลและศาลเมืองต่าง ๆ ขึ้นอีกหลายศาล เช่น ศาลมณฑลปราจีนบุรี ศาลเมืองสระบุรี ศาลมณฑลภูเก็ต ศาลมณฑลนครสวรรค์ เป็นต้น

ศาลมณฑลกรุงเก่า
(ปัจจุบันเป็นที่ทำการของศาลแขวงพระนครศรีอยุธยา)

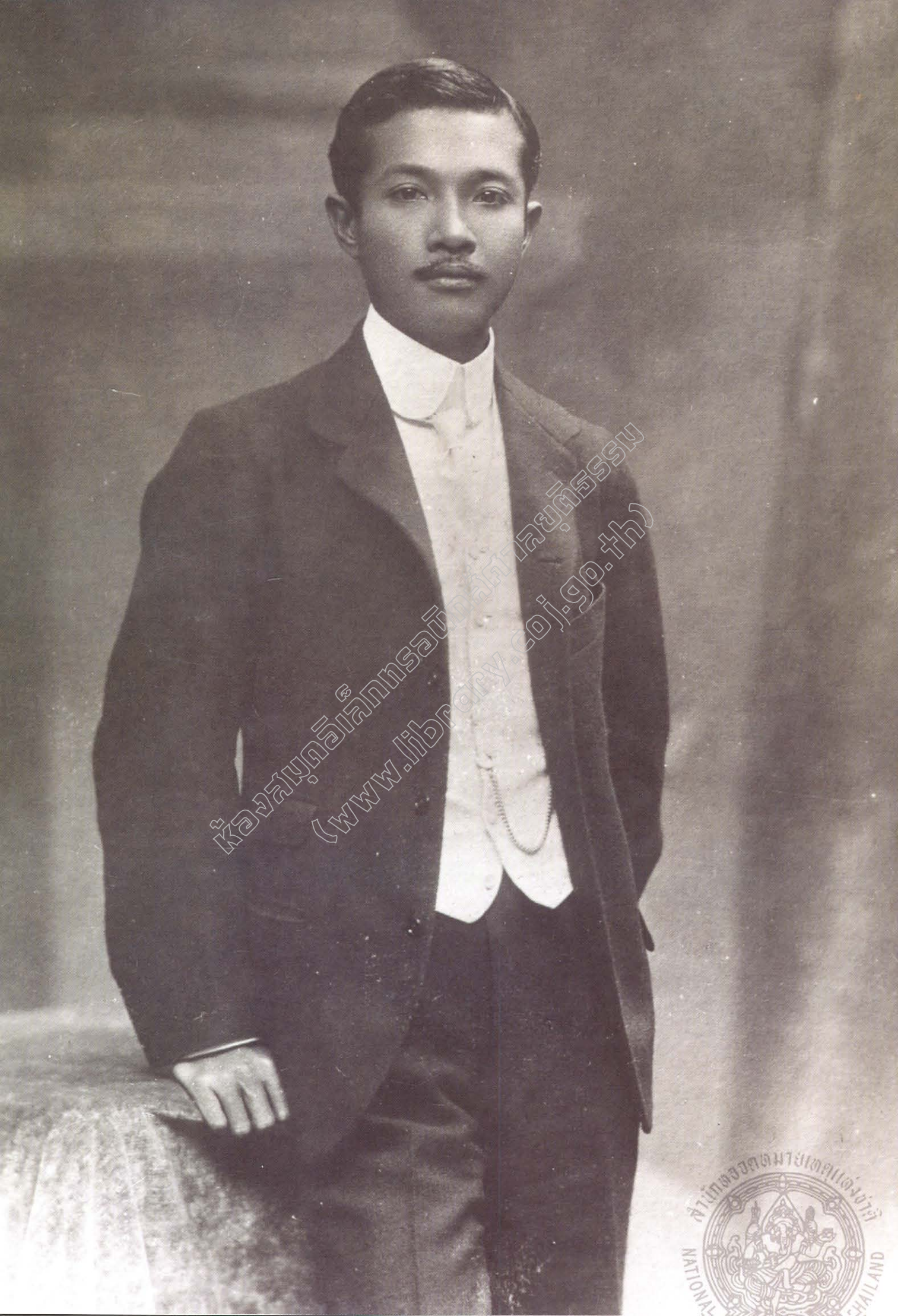

ศาลมณฑลภูเก็ต

๕

เนติบัณฑิตสยาม

รพีพัฒน์

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์
(www.library.coj.go.th)

บทที่ ๕

“เนติบัณฑิตสยาม”

หลังจากเสด็จในกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงยุติธรรมแล้ว ในปี พ.ศ. ๒๔๔๐ เสด็จในกรมหลวงราชบุรี พระผู้ทรงมีพระทัยและพระวิริยะมุ่งมั่นอย่างแรงกล้าที่จะยกเลิกอำนาจศาลกงสุลกึ่งทรงจัดตั้งโรงเรียนกฎหมายขึ้น โดยมีเจ้าพระยาอภัยราชาเป็นผู้ให้คำแนะนำ และให้ความช่วยเหลืออันเป็นประโยชน์นานัปการ

ในสมัยของเสด็จในกรมหลวงราชบุรี โรงเรียนกฎหมายจัดตั้งขึ้นเป็นกึ่งราชการ พระองค์ทรงสอนเป็นประจำ กับมีพระยาประชาภิจักรจักร (แช่ม บุนนาค) ขุนหลวงพระยาไกรสี กรมหลวงพิชิตปรีชากร และพระองค์เจ้าวัชรวิวงศ์ ช่วยสอนบ้าง โดยมีนักเรียนมากกว่า ๑๐๐ คน ชั้นแรกพระองค์ทรงสอนที่ห้องเสวยติดกับห้องเสนาบดี ทรงสอนนักเรียนหลังจากที่เสวยกลางวันแล้วทุกวัน พระองค์ทรงเป็นอาจารย์ที่ดีอย่างยิ่ง ทรงรักการสอนและทรงอธิบายกฎหมายได้แจ่มแจ้ง ตำราที่ทรงใช้เป็นคู่มือในการสอนกฎหมาย ๒ เล่ม ซึ่งเป็นกฎหมายตราสามดวงที่หมอแดน บีช บรัดเลย์ (Dan Beach Bradley M.D.) จัดพิมพ์ไว้เป็นภาษาอังกฤษ แนวทางที่ทรงสอนนั้นทางอาญาทรงใช้ประมวลกฎหมายอาญาของอินเดีย ส่วนวิธีพิจารณาความสัญญา และประทุษร้ายส่วนแพ่ง ทรงใช้ตำรากฎหมายของอังกฤษ โดยพระองค์ทรงอธิบายว่า เราจะพ่ายไปฝ่ายเดียวไม่เหลียวแลดูใครนั้นไม่ได้ ต้องเดินตามกฎหมายที่โลกนิยม

๑๔ ปีแรกของโรงเรียนกฎหมายมีผู้สอบได้เป็นเนติบัณฑิตเพียง ๑๒๙ คนเท่านั้น แม้ผู้สอบไล่ได้จะมีจำนวนน้อย แต่ผลงานของเสด็จในกรมหลวงราชบุรี ในการผลิตนักกฎหมายนับว่าเป็นผลงานที่สำคัญอีกชิ้นหนึ่งของพระองค์ท่าน เนื่องจากการผลิตบุคลากรทางกฎหมายที่มีคุณภาพให้แก่องค์การและกระบวนการยุติธรรมแทบทุกระดับ

เจ้าพระยาอภัยราชา

เนติบัณฑิตรุ่นที่ ๑ ร.ศ. ๑๑๖
(พ.ศ. ๒๔๔๐)

นอกจากทรงเป็นอาจารย์สอนวิชากฎหมายที่โรงเรียนกฎหมายแล้ว พระองค์ยังทรงถ่ายทอดความรู้พิเศษในวิชาการสอบสวนไว้อีกสาขาหนึ่งด้วย โดยทรงตั้งกองลายพิมพ์นิ้วมือขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๓

นอกเหนือจากเสด็จในกรมหลวงราชบุรีระจงสอนวิชากฎหมายแล้ว ยังทรงพระนิพนธ์ตำรากฎหมายและรวบรวมกฎหมายไว้อีก ๒๐ เล่ม โดยทรงใช้ชื่อเรื่อง ๑๔ ชื่อเรื่อง เช่น หนังสือไค้ดอาญา เล่ม ๑ ฉบับหลวงกับฉบับเทียบซึ่งเป็นคำอธิบายเรียงมาตราถึงลหุโทษ หนา ๔๔๓ หน้า หนังสือไค้ดอาญา เล่ม ๒ เป็นคำอธิบายเรียงมาตราจากต้นร่างภาษาฝรั่งเศส และภาษาอังกฤษ หนา ๓๐๗ หน้า หนังสือพระราชบัญญัติในปัตยุบัน เล่ม ๑ และเล่ม ๒ หนารวม ๑,๑๑๙ หน้า และหนังสือคำพิพากษาศาลฎีกาบางเรื่อง เล่ม ๑ ถึง เล่ม ๖

ตำรากฎหมายอาญาที่ทรงพระนิพนธ์ เป็นตำราที่มีคุณภาพทางวิชาการสูง แม้ในชั้นร่างกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. ๑๒๗ พระองค์จะทรงไม่เห็นด้วยกับร่างกฎหมาย มาตรา ๕๙ ที่คณะกรรมการร่างไว้ เพราะมาตรานี้เนื้อหาในร่างกำหนดให้ลหุโทษแก่จำเลยที่รับสารภาพ แต่พระองค์ทรงเห็นว่าเป็นการไม่ยุติธรรม เนื่องจากคณะกรรมการร่างไปตามความต้องการของฝ่ายปกครอง ที่มุ่งใจจำเลยเพื่อให้คดีเสร็จไปโดยเร็ว อันไม่ชอบด้วยหลักการที่นักนิติศาสตร์จะยอมรับได้ แต่เมื่อพิจารณาจากเนื้อหาในหนังสือดังกล่าวแล้ว จะเห็นว่าทรงพระนิพนธ์ได้ถูกต้องตรงกับต้นร่างเดิมยิ่งกว่าที่ปรากฏออกมาเป็นตัวบท

ตำราเล่มอื่นก็ให้ความรู้วิชากฎหมายอย่างละเอียด เช่น หนังสือกฎหมายราชบุรี เล่ม ๑ สำหรับผู้พิพากษาและทนายความ เล่มนี้พระองค์กล่าวถึงสารบาญคั่นกฎหมายว่า ใช้มาในโรงเรียนและโรงเรียนกฎหมาย ๕ ปีแล้ว ไม่รู้สึกติดขัดในการว่าความ พิจารณาตัดสินความและในการสอนหนังสือหรือตอบข้อถามต่างๆ ทั้งระบุต่อไปว่า เล่มนี้เป็นการพิมพ์แก้ตัวจากหนังสือกฎหมายบางลักษณะ หนังสือพระราชบัญญัติในปัตยุบันรวม ๒ เล่ม หนังสือคำอธิบายกฎหมายแพ่ง อาญา บุคคลและที่ดิน ซึ่งมีเนื้อหาตั้งแต่เรื่องที่ที่ดินจนถึงเรื่องขายฝากที่ดิน ตำราเหล่านี้มีคุณภาพและมาตรฐานสูงยิ่ง จึงเป็นแบบอย่างในการเขียนตำราและคำอธิบายกฎหมายและการบันทึกหมายเหตุท้ายคำพิพากษาศาลฎีกาของนักกฎหมายและผู้พิพากษาในยุคหลังตลอดมา

๖

การปฏิรูปการศาล

วฟพมรค

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์
(www.library.coi.go.th)

บทที่ ๖

“การปฏิรูปการศาล”

ผลงานของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ ในการปฏิรูป
การศาล สรุปได้ดังนี้

๑. วันที่ ๙ มีนาคม ร.ศ.๑๑๕ ทรงขอพระราชทานพระบรม
ราชานุญาตให้ศาลในกระทรวงยุติธรรมมีอำนาจกำหนดโทษได้เอง ซึ่งพระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็มีพระบรมราชานุญาตให้ออกประกาศในเรื่องดังกล่าวได้
ในวันที่ ๑๐ มีนาคม ร.ศ.๑๑๕

๒. ทรงสร้างบุคลากรทางกฎหมาย ในเรื่องนี้ได้อธิบายไว้แล้ว
ในบทเนติบัณฑิตสยาม

๓. ทรงเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการใน
ศาลยุติธรรม และทรงปรับปรุงเงินเดือนผู้พิพากษาให้เหมาะสมต่อตำแหน่งหน้าที่

๔. ออกประกาศห้ามนำคดีที่ศาลโปริสภาตัดสินแล้วฟ้องต่อ
ศาลแพ่งและศาลอาญาก่อนที่จะได้รับอนุญาตจากศาลดังกล่าว

๕. วันที่ ๒๙ พฤศจิกายน ร.ศ. ๑๑๗ (พ.ศ. ๒๔๔๑) มีประกาศ
ยกเลิกกฎหมายต่อท้ายและแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติกระบวนวิธีพิจารณา
ความแพ่ง ร.ศ. ๑๑๕

๖. เสด็จในกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์กราบบังคมทูลถวาย ร่างพระราช
บัญญัติลักษณะพยานเพื่อแก้ไข มาตรา ๖ โดยทรงให้เหตุผลว่า เนื่องจาก
กฎหมายเดิมไม่ยอมให้จำเลยในคดีอาญาอ้างตนเอง อ้างบิดามารดาและบุตร
เป็นพยาน แต่ยอมให้ฝ่ายโจทก์อ้างได้

ศาลสถิตยยุติธรรม

๓. ออกประกาศพระราชบัญญัติเพิ่มเติมวิธีพิจารณาความอาญา สาระสำคัญของกฎหมายที่มีการแก้ไขเพิ่มเติมครั้งนั้น คือ แก้ไขเรื่องอำนาจศาลและอำนาจของพนักงานในการออกหมายจับกับแก้ไขเรื่องห้ามมิให้ผู้พิพากษาออกหมายค้นวังพระบรมวงศานุวงศ์ตั้งแต่ชั้นหม่อมเจ้าขึ้นไป เว้นแต่จะได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาต

๔. ออกประกาศเรื่องการเรียกทรัพย์คืนจากจำเลยในคดีอาญา ข้อหาหลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ วิ่งราวทรัพย์ ปล้นทรัพย์ กรรโชกทรัพย์ ฉ้อโกง และยักยอก ทั้งนี้ห้ามมิให้ศาลเรียกค่าธรรมเนียมจากการที่ยื่นคำร้องขอเรียกทรัพย์คืน แต่ให้ผู้ได้รับทรัพย์คืนเป็นผู้ชำระค่าธรรมเนียม

๕. ออกพระราชบัญญัติอุทธรณ์ ร.ศ. ๑๒๓ เพื่อแก้ไขการยื่นอุทธรณ์สำหรับคดีที่ไม่ควรอุทธรณ์และฎีกา

๑๐. ออกพระราชบัญญัติพระธรรมนูญศาลยุติธรรม และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความแพ่ง ร.ศ.๑๒๓

๑๑. ออกกฎหมายสบติและคำสั่งนายกสภาข้าหลวงฯ ๕๔ ฉบับ

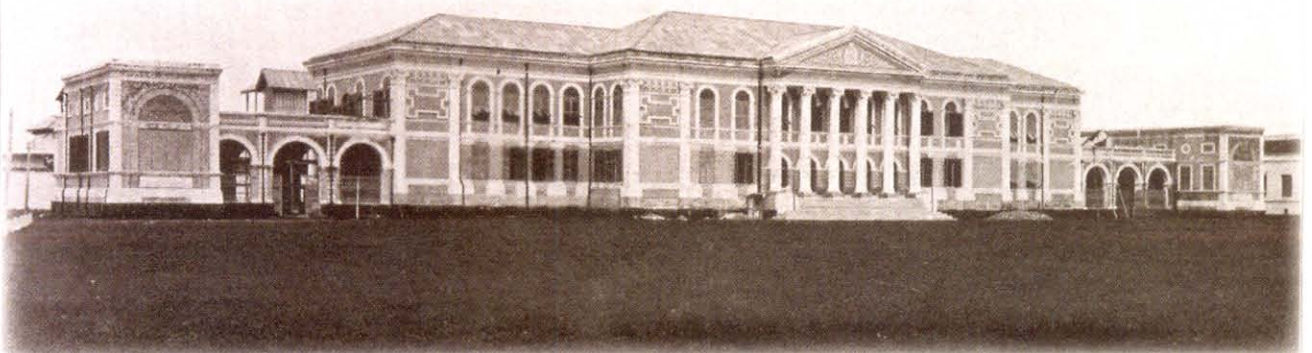
๑๒. การปฏิรูปการศาลโดยให้อำนาจศาลเป็นอิสระจากฝ่ายบริหารนั้น ถือว่าเป็นงานชิ้นที่ดีที่สุดอีกผลงานหนึ่งของเสด็จในกรมหลวงราชบุรีพระองค์ทรงกล่าวไว้ว่า “อำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอยู่ได้อุ้งมือฝ่ายธุรการนั้นใช้ไม่ได้ มีแต่จะเกิดภัยขึ้นเสมอๆ ดังที่รัฐบาลก็ได้ประกาศแสดงความอ่อนนั้นหลายครั้ง”

๑๓. ทรงจัดตั้งศาลมณฑล ๑๒ มณฑล รวม ๕๔ ศาล และแต่งตั้งผู้พิพากษาในส่วนภูมิภาคประจำทุกศาลได้รวม ๙๔ คน

๑๔. ทรงเป็นกรรมการตรวจตัดสินความฎีกา มีผลงานทั้งคำพิพากษาและหมายเหตุท้ายฎีกาที่เป็นคุณค่าต่อวงการกฎหมายและทรงไว้ซึ่งความยุติธรรมเป็นจำนวนมาก

๑๕. ทรงจัดราชการฝ่ายราชทัณฑ์ โดยให้ยกกองมหันตโทษ และกองลหุโทษ จากกระทรวงนครบาลสังกัดกระทรวงยุติธรรมตั้งแต่ จ.ศ. ๑๑๖ เพื่อจัดวางข้อบังคับของเรือนจำให้ดีขึ้น และให้ผู้พิพากษามีอำนาจตรวจเรือนจำได้ กับทรงตั้งกองพิมพ์ลายมือขึ้นที่กองลหุโทษใน พ.ศ. ๒๔๔๓

๑๖. ทรงรับสืบทอดการจัดระเบียบศาลคดีต่างประเทศที่เมืองเชียงใหม่ เพื่อช่วยคลี่คลายและระงับปัญหาคดีที่ประเทศอังกฤษมีความกังวลใจ โดยทรงออกประกาศจัดระเบียบเขตอำนาจศาล ตามกฎคำสั่งกำหนดอำนาจศาล ฉบับลงวันที่ ๑๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๑๕

๓

ฎีการาชบุรี

วฟัฒนคห

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์
(www.kositv.co.th)

บทที่ ๓

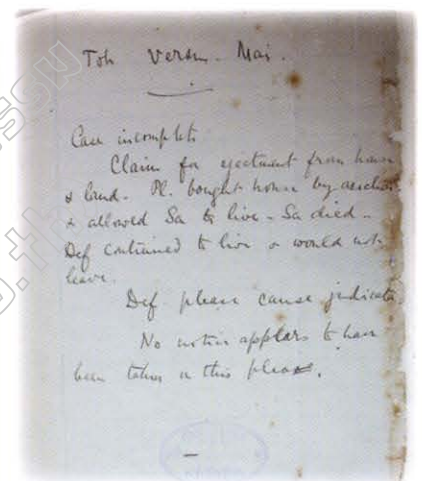
“ฎีการาษฎร์”

สำหรับพระกรณียกิจของเสด็จในกรมหลวงราชบุรี ในด้านการพิจารณาพิพากษาคดีและพระกรณียกิจเกี่ยวกับวิชาการด้านคดีสามารถสรุปได้เป็น ๓ ลักษณะกล่าวคือ

๑. พระกรณียกิจในฐานะที่ทรงเป็นสภานายกข้าหลวงพิเศษสำหรับจัดการแก้ไขธรรมเนียมศาลยุติธรรมหัวเมือง
๒. พระกรณียกิจในฐานะทรงเป็นกรรมการตัดสินความฎีกาหรือกรรมการศาลฎีกา
๓. พระกรณียกิจที่ทรงบันทึกหมายเหตุท้ายคำพิพากษาศาลฎีกา

วันที่ ๒๙ พฤษภาคม ร.ศ. ๑๑๗ (พ.ศ. ๒๔๔๑) พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ แต่งตั้งกรรมการศาลฎีกาชุดใหม่อันประกอบด้วย ๑. พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงพิชิตปรีชากร ๒. พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นศิริวิมลพิทยาสภา ๓. พระเจ้าลูกยาเธอ พระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์ ๔. พระยานุชิตชาญไชย (ทองคำ สีหุโร) และ ๕. มิลเตอร์โรเบิร์ต เจ. เก็กปาตริก

จากนั้นกรรมการศาลฎีกามีคำพิพากษานับแรก เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ร.ศ. ๑๑๗ มีข้อสังเกตว่า ต้นฉบับคำพิพากษาในยุคนั้นมีการใช้ตราวงรีขนาดความกว้าง ๓ เซนติเมตร ยาว ๔ เซนติเมตรครึ่ง ประทับกำกับลายพระหัตถ์และลายมือชื่อผู้พิพากษา โดยมีข้อความประจำตราว่า

ลายพระหัตถ์ของ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ
กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์
ซึ่งทรงบันทึกย่อข้อเท็จจริง
และผลคำพิพากษาไว้ใน
คำพิพากษาศาลฎีกา

ที่ ๑๕๙ ร.ศ.๑๑๘ (จากห้องสมุดศาลฎีกา)

เสด็จในกรมหลวงราชบุรีทรงแเป็นเจ้าของสำนวนและทรงเป็นองค์คณะในคำพิพากษารวมหลายร้อยคดี ซึ่งมีทั้งคดีแพ่ง คดีอาญา คดีพาณิชย์ คดีตามกฎหมายวิธีสบัญญัติ พระธรรมนูญศาลยุติธรรม ตลอดทั้งคดีอื่นเนื่องมาจากคำสั่งทางปกครอง กล่าวเฉพาะปี ร.ศ. ๑๑๗ กรรมการศาลฎีกามีคำพิพากษารวม ๑๑๔ คดี ในจำนวนนี้เสด็จในกรมหลวงราชบุรี ทรงเป็นเจ้าของสำนวน ๕๔ คดี

ในระหว่างที่เสด็จในกรมหลวงราชบุรีทรงดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงยุติธรรมพระองค์ได้กราบถวายบังคมทูลต่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ ๑๐ กันยายน พ.ศ. ๒๔๔๓ เพื่อปรับปรุงคุณภาพของผู้พิพากษาในศาลฎีกา ภายหลังที่ทรงรับมอบฉบับนั้นเป็นภาษาอังกฤษ และถือกันว่าเป็นรายงานฉบับสำคัญฉบับหนึ่ง มีข้อความบางส่วนแปลได้ว่า

ความลับส่วนตัว

ขอเคาะ ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท

...ในศาลนั้น เพื่อจะได้เป็นการให้ความมั่นพระทัยแก่พระองค์

ขณะนี้ข้าพระพุทธเจ้า ใคร่ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาต
พิจารณาพิจารณา หากมีสิ่งใดที่ไม่ควรกล่าวไม่ว่าในแง่ไหน ขอพระองค์ทรงโปรด
พระราชทานอภัยโทษด้วย

ในปัจจุบัน ศาลฎีกามีตุลาการอยู่ ๕ คน โดยองค์คณะมีจำนวน ๓ คน
ไม่บ่อยเท่าไรที่ทั้งห้าคนนี้จะได้มาพบกันเพราะว่ามีภาระอื่น ๆ กันทั้งสิ้น...

สำหรับตัวข้าพระพุทธเจ้าเองก็ไม่สามารถเข้าร่วมประชุมได้อย่าง
สม่ำเสมอแม้ว่าจะได้พยายามแล้ว อย่างไรก็ตาม ข้าพระพุทธเจ้าก็ประสงค์ที่จะให้
มีบุคคลอื่นที่มีความรู้ในหลักวิชามาคอยตรวจสอบ หากข้าพระพุทธเจ้ามีความเห็น
อะไรไม่เหมาะสม เป็นเรื่องที่น่ากลัวเป็นอย่างยิ่ง ที่จะต้องรับรู้ว่าความเห็นของ
ตนนั้นเป็นที่สุด

เมื่อเป็นเช่นนี้ก็เป็นที่น่ากลัวในวันข้างหน้า ข้าพระพุทธเจ้าใคร่
กราบบังคมทูลว่าศาลฎีกาจำเป็นต้องได้รับการเพิ่มเติมประสิทธิภาพ จำเป็นมาก
ที่จะต้องเลือกผู้มีความรู้ในหลักวิชาที่มีประสบการณ์สักช่วงเวลาหนึ่งมาทำงาน
ซึ่งข้าพระพุทธเจ้าเห็นว่าขุนหลวงพระยาไกรสี (เปล่ง) น่าจะสามารถดูแลสิ่งที่
ข้าพระพุทธเจ้าทำอยู่ และข้าพระพุทธเจ้าจะดูแลสิ่งที่เขาทำอีกชั้นหนึ่ง โดยแต่ละ
ฝ่ายจะดูแลตรวจสอบซึ่งกันและกัน

...ไม่ค่อยเชี่ยวชาญเรื่องกฎหมายสยาม ประกอบกับต้องทำงานใน
กระทรวงการต่างประเทศอีก ทำให้แทบจะไม่มีเวลาเข้าร่วมประชุมเอาเสียเลย

ในศาลอาญา ตำแหน่งของพระยาไกรสี สามารถแทนที่ได้โดยบุคคลอื่น
เช่น พระศรีสัตยารักษ์

หากศาลฎีกายังมีสภาพอยู่เช่นที่เป็นอยู่ ข้าพระพุทธเจ้าสามารถกราบ
บังคมทูลได้เลยว่ารู้สึกกลัว

รพี

วันที่ ๑๐ กันยายน ๑๑๙

(เนื่องจากข้อความบางส่วนของรายงานฉบับนี้ จะเจจงตัวบุคคลชัดเจนเกินไป และค้นพบเพียง
รายงานของเสด็จในกรมหลวงราชบุรีเพียงฝ่ายเดียว จึงนำมาเฉพาะที่เกี่ยวข้องแก่ราชการศาลฎีกาเท่านั้น)

ข้อที่เสด็จในกรมหลวงราชบุรีทรงวิตกเกี่ยวกับราชการของกรรมการศาลฎีกานี้ ค้นไม่พบหลักฐาน
ว่าพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระราชกระแสตอบว่าอย่างไร แต่ต่อมาเมื่อเสด็จในกรมหลวง
ราชบุรีกราบบังคมทูลถวายรายงานของกระทรวงยุติธรรมสำหรับ ร.ศ. ๑๒๐ อีกว่า สมควรตั้งกรรมการตรวจ
ตัดสินความฎีกาเพิ่มเติม เพราะคดีในศาลฎีกาสำหรับปี พ.ศ. ๒๔๔๔ เพิ่มขึ้นมากกว่าปีก่อนสองเท่าตัว กับเมื่อ
พิจารณาจากรายชื่อกรรมการศาลฎีกาในปี ร.ศ. ๑๒๐ (พ.ศ. ๒๔๔๔) แล้ว จะเห็นได้ว่าการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง
กรรมการศาลฎีกาเพิ่มขึ้น ๒ คน คือเจ้าพระยามหิธร ขณะเป็นพระจักรปาณิศรศีลวิสุทธิ และพระยาอภัยรณฤทธิ์
(จอมพล อมาตยกุล) ครั้นวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๔๕ ก็โปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง ดร.โตกิจิ มาซาโอะ
(Tokichi Masao) ชาวญี่ปุ่น เป็นกรรมการศาลฎีกา และในปี ร.ศ. ๑๒๔ (พ.ศ. ๒๔๔๘) ก็โปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง
พระยาประจักษ์กรจักร (แช่ม บุนนาค) กับมิสเตอร์ เอ. สตีวาร์ด แบล็ก (Mr.J.Stewart Black) ชาวอังกฤษ
เป็นกรรมการศาลฎีกาเพิ่มอีก

ดังนั้น น่าจะเชื่อว่าเหตุที่พระเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งกรรมการศาลฎีกาเพิ่มขึ้นเช่นนี้ ส่วนหนึ่ง
คงจะมาจากการที่เสด็จในกรมหลวงราชบุรีกราบบังคมทูลรายงานฉบับดังกล่าวข้างต้น

เสด็จในกรมหลวงราชบุรีมีสำนวนโวหารในทางกฎหมาย ซึ่งได้รับความยอมรับว่าเป็นสำนวนโวหาร
ที่แสดงพระอัจฉริยภาพและพระปรีชาสามารถในการใช้ภาษากฎหมาย โวหารในทางกฎหมายของพระองค์นับว่า
เป็นตัวอย่างภาษากฎหมายที่เลิศด้วยคุณลักษณะสำหรับนักกฎหมายในยุคหลังได้นำมาใช้เป็นแนวทางต่อไป

ราชสกุลพีพัฒน์

ว.พีพัฒน์

บทที่ ๔

“ราชสกุลพีพัฒน์”

ในปี พ.ศ. ๒๔๓๗ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระสวามีหลวงพระราชนัดดาพระองค์แรกเมื่อเสด็จในกรมหลวงราชบุรี ทรงสำเร็จการศึกษา และเสด็จกลับมารับราชการแล้ว พระราชบิดาทรง พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดพิธีเสกสมรสระหว่างเสด็จในกรมหลวงราชบุรีกับ พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอรพัทธประไพ พระธิดาองค์ใหญ่ในสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจุฑาธุชธราดิลก กรมพระจักรพรรดิพงษ์ ซึ่งเป็น สมเด็จพระอนุชาธิมเด็จพระโสทรในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว การจัดพิธีเสกสมรสครั้งนั้นมีการพระราชทานน้ำสังข์และโปรดเกล้าฯ ให้ พระบรมวงศานุวงศ์ประทานน้ำสังข์แก่คู่บ่าวสาว ต่อจากนั้นได้พระราชทาน เลี้ยงเจ้านาย สมัยนั้นเรียกงานพิธีเสกสมรสครั้งนี้ว่า “แต่งงานอย่างชู้ชา” การหลั่งน้ำสังข์ในครั้งนั้นมีใช้หลังจากสังข์ แต่ใช้พระเต้าหยกรดที่พระหัตถ์ คู่บ่าวสาว

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงปลื้มในความเหมาะสมกัน ขององค์คู่บ่าวสาวยิ่งนัก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเสด็จในกรมหลวงราชบุรีเป็น พระราชโอรสที่จบการศึกษาจากต่างประเทศและทรงมีพระปรีชาสามารถ ทั้งเฉลียวฉลาดจนเป็นที่กล่าวขวัญของบุคคลโดยทั่วไป ส่วนพระองค์เจ้าสวานั้น เป็นพระภคินี (หลานสาว) แท้ๆของพระองค์ พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้า อรพัทธประไพ จึงทรงเป็นพระสวามีหลวงพระราชนัดดาพระองค์แรกในพระบาท สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

เป็นที่น่าเสียดายว่าเสด็จในกรมหลวงราชบุรีและพระชายา พระองค์นี้ มิได้ครองคู่ด้วยกันอย่างยั่งยืน ประมาณหนึ่งปีเท่านั้น ทั้งสอง พระองค์ทรงแยกจากกัน ซึ่งเป็นเหตุให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรง ผิดหวังถึงกับออกพระโอษฐ์ว่า ทรงเข็ดและจะไม่ทรงเป็นธุระในเรื่องลูกเมีย ของลูกอีก

เจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอรพัทธประไพ

หม่อมเจ้าหญิงพิมพ์รำไพ

หม่อมเจ้าชายอากาศดำเกิง

พระองค์เจ้าอรพัทธประไพมีข้าหลวงคนสนิทผู้หนึ่งเป็นสตรีที่งามและมีคุณสมบัติครบถ้วนในการเป็นแม่บ้าน แบบกุลสตรีชาววัง ท่านผู้นี้มีชื่อว่า “อ่อน” หลังจากเสด็จในกรมหลวงราชบุรีทรงแยกทางกับพระองค์เจ้าหญิงอรพัทธประไพแล้ว เสด็จในกรมหลวงราชบุรีจึงรับหม่อมอ่อนมาเป็นหม่อมในพระองค์

หม่อมเจ้าอากาศดำเกิงทรงพระนิพนธ์เปรียบเทียบความรักระหว่างเสด็จในกรมหลวงราชบุรีและหม่อมอ่อน ไว้ในหนังสือนวนิยาย “ละครแห่งชีวิต” ว่า

“จะพูดถึงความรักแล้ว ตามที่ข้าพเจ้าจำได้ และท่านต้องเข้าใจว่า ข้าพเจ้าทำอะไรได้แต่เพียงเล็กน้อย ข้าพเจ้าไม่เคยรู้ลึกว่า ความรักระหว่างสามีภรรยาควรจะเป็นอย่างไร ยิ่งไปกว่าความรักท่านบิดามารดาของข้าพเจ้า เป็นความรักที่ถาวรราบรื่นราวกับอุทยานแห่งความสงบสุขเมื่อใครจะเดินเข้าไปในอุทยานสวรรค์นั้นแล้ว ก็จะต้องเดินจงมือกันเข้าไปเป็นคู่ๆ หากเงยหน้าขึ้นดูฟ้าครั้งไรก็จะเห็นแต่รัศมีแห่งดวงจันทร์อันงามทอแสงอยู่ ในท่ามกลางความรักและความบรมสุขของตนทุกครั้ง สำหรับความบรรลุล่วงในกิจการสำคัญต่างๆ ที่ท่านบิดาข้าพเจ้าตั้งในกระต๊อานั้น ความรักของคุณแม่ของข้าพเจ้าซึ่งมีต่อท่านบิดา เป็นเครื่องย้อมน้ำใจท่านให้ต่อสู้กับอุปสรรคต่างๆ ทุกประการ”

เสด็จในกรมหลวงราชบุรีและหม่อมอ่อนมีโอรส ธิดาด้วยกันรวม ๑๑ องค์ ดังนี้

๑. หม่อมเจ้าหญิงพิมพ์รำไพ ประสูติวันอังคารที่ ๑๘ มกราคม พ.ศ. ๒๔๔๐
๒. หม่อมเจ้าชายไชแสงรพี ประสูติวันอาทิตย์ที่ ๒๙ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๔๒
๓. หม่อมเจ้าหญิงสุริยประภา ประสูติวันอังคารที่ ๑๖ เมษายน พ.ศ. ๒๔๔๔
๔. หม่อมเจ้าชายวิมาทิตย ประสูติวันพฤหัสบดีที่ ๒๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๔๕
๕. หม่อมเจ้าหญิงชลิตโอภาส ประสูติวันพฤหัสบดีที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๔๖
๖. หม่อมเจ้าชายอากาศดำเกิง ประสูติวันอาทิตย์ที่ ๑๙ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๔๘
๗. หม่อมเจ้าชายเพ็ญนภดล ประสูติวันอาทิตย์ที่ ๓๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๔๙
๘. หม่อมเจ้าชายถกลไกรวัล ประสูติวันเสาร์ที่ ๒ มกราคม พ.ศ. ๒๔๕๑

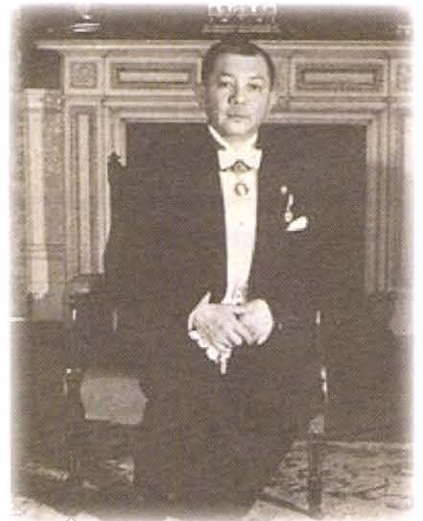

๙. หม่อมเจ้าชายวชิรพรรณไพโรจน์ ประสูติวันพฤหัสบดีที่ ๕ กันยายน พ.ศ.
๒๔๕๕
๑๐. หม่อมเจ้าหญิงดวงทิพย์โชติแจ้งหล้า ประสูติวันที่ ๑๑ ตุลาคม พ.ศ.
๒๔๕๗
๑๑. หม่อมเจ้าหญิงทิตยาทรงกลด ประสูติวันอาทิตย์ที่ ๒๑ พฤษภาคม
พ.ศ. ๒๔๕๙

ประมาณ พ.ศ. ๒๔๕๘ เสด็จในกรมหลวงราชบุรีทรงแรับหม่อมแดง
เป็นหม่อม พระองค์และหม่อมแดงมีธิดาด้วยกัน ๑ องค์ คือ หม่อมเจ้าหญิง
คันธรรังสี ไม่นานนักก็ต้องแยกกัน หลังจากนั้นเสด็จในกรมหลวงราชบุรีทรง
เสกสมรสกับหม่อมราชวงศ์สอางค์ ปราโมช และมีธิดาด้วยกัน ๑ องค์ คือ
หม่อมเจ้าหญิงรำไพศรีสอางค์

ในส่วนลัษมาอาชีวะอื่นนั้น นอกจากการรับราชการและกิจการ
โรงสีกับโรงเลื่อยแล้ว เสด็จในกรมหลวงราชบุรี ได้ทรงส่งรถจักรยานจาก
ต่างประเทศเข้ามาขายในเมืองไทย ทรงมีอาคารให้เช่า กับมีหุ้นในบางบริษัท
และด้วยความสามารถทางการพาณิชย์นี้ จึงทำให้พระองค์ทรงเป็นเจ้านาย
ที่มีฐานะดี อย่างไรก็ตามพระองค์ก็ได้ทรงเป็นเจ้านายที่มีชื่อเสียงว่าร่ำรวย
เพราะในหมู่ผู้ใกล้ชิดและบุคคลทั่วไปทราบเป็นอย่างดีว่า พระองค์เด่นด้าน
พระสติปัญญามากกว่าด้านอื่น จนมีคำกล่าวกันว่า “กรมพระจันทร์นันทราช
กรมราชบุรีนี้ฉลาด”

เกี่ยวกับสิ่งที่ทรงโปรด เสด็จในกรมหลวงราชบุรีทรงโปรดรถยนต์
เรียวยนต์ โปรดการสะสมแผ่นเสียง ตลอดจนโปรดกล้องถ่ายรูป และทรง
โปรดการฟังดนตรีซันด์ ทรงมีแผ่นเสียงถึง ๑,๓๙๒ แผ่น และมีหีบเสียง ๔ หีบ
ในเวลาที่ทรงเหน็ดเหนื่อยจากพระกรณียกิจ ก็จะทรงพักผ่อน โดยนำโอรส
ประทับเรียวยนต์เล่นไปตามลำน้ำ บางครั้งเสด็จไปถึงวัดใหม่ชุมพลริมฝั่งแม่น้ำ
ป่าสัก อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

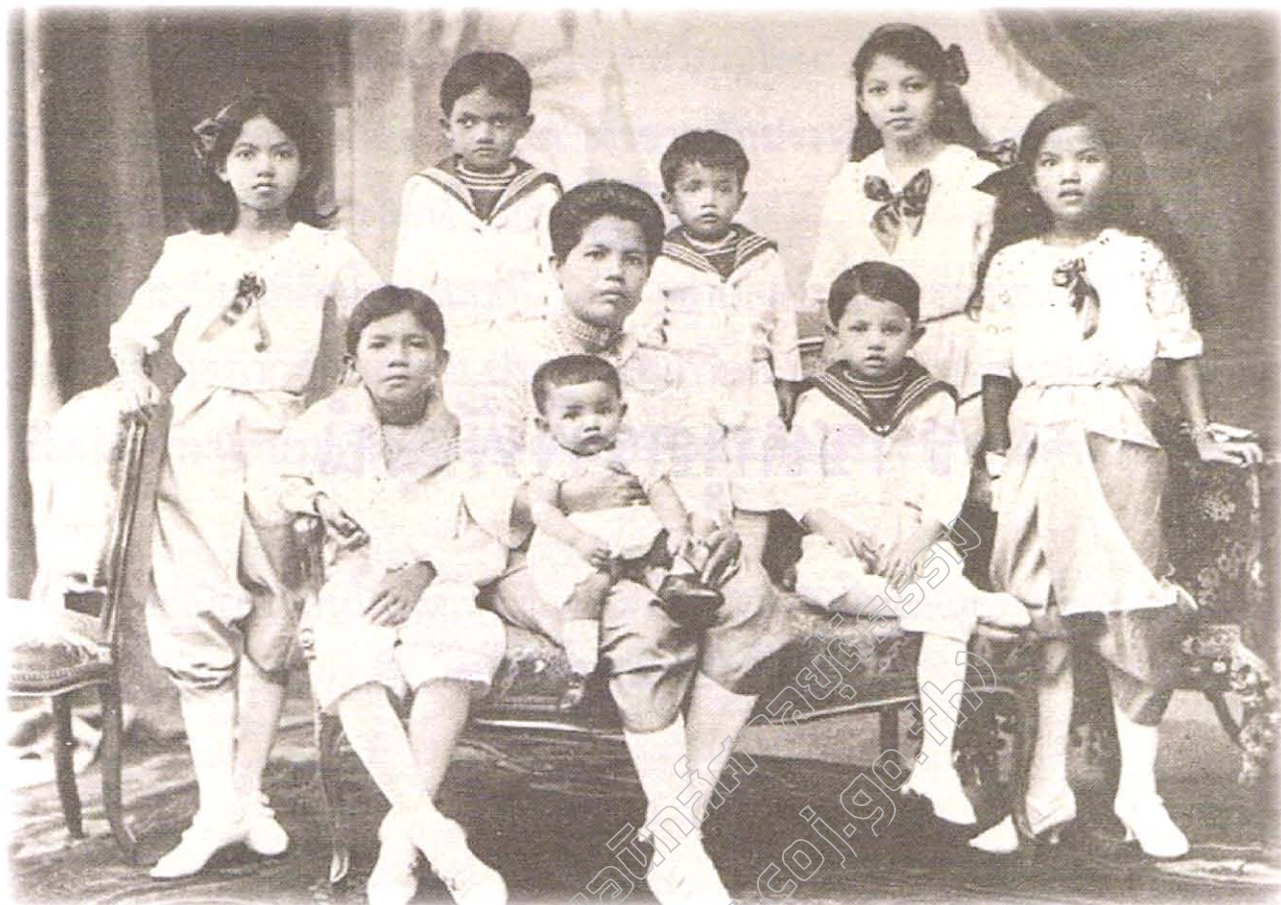
หม่อมเจ้าชายเพลิงนภดล

หม่อมเจ้าชายวชิรพรรณไพโรจน์

หม่อมเจ้าหญิงทิตยาทรงกลด

หม่อมอ่อนและโอรสธิดา

แถวหน้าบนเก้าอี้ จากซ้ายไปขวา

หม่อมเจ้าวิมาวาทิตย์ รพีพัฒน์ ; หม่อมอ่อน ; (อุ้ม หม่อมเจ้าวิพรรณไพโรจน์ รพีพัฒน์)

หม่อมเจ้าถกลไกรวัล รพีพัฒน์ ; หม่อมเจ้าเพลิงนภดล รพีพัฒน์

แถวหลัง จากซ้ายไปขวา

หม่อมเจ้าหญิงสุริยประภา รพีพัฒน์ ; หม่อมเจ้าอากาศดำเกิง รพีพัฒน์

หม่อมเจ้าหญิงพิมพ์ราไพ รพีพัฒน์ ; หม่อมเจ้าหญิงชวลิตโอภาส รพีพัฒน์

๓

รพินุญนิต

วฟพมรค

บทที่ ๙

“รพีบุญนิธิ”

ระหว่างที่ทรงเป็นเสนาบดีกระทรวงเกษตรราธิการนั้น เมื่อถึงเดือนเมษายน พ.ศ.๒๔๖๒ เสด็จในกรมหลวงราชบุรีทงประชรอีกครั้งหนึ่ง ด้วยพระโรคที่ต่อมลูกหมาก และแทรกซ้อนไปถึงพระวักกะ ครั้นนี้พระอาการหนักมาก และทวีความเจ็บปวดรุนแรงขึ้น ถึงกับทำให้พระองค์ต้องบรรทมเป็นส่วนใหญ่ แพทย์ถวายคำแนะนำให้ทรงหยุดพักราชการแต่ด้วยพระขันติในหน้าที่ จึงยังคงรับราชการและปฏิบัติหน้าที่ตลอดมาทั้งในส่วนงานของเสนาบดีและส่วนที่พระองค์ทรงเป็นประธานกรรมการกำกับตรวจตราข้าวจนถึงวันที่ ๒๔ กรกฎาคม พ.ศ.๒๔๖๒ จึงทรงกราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวขอลาพักราชการ

วันที่ ๒๔ กรกฎาคม พ.ศ.๒๔๖๒ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชทานพระบรมราชานุญาต ให้เสด็จในกรมหลวงราชบุรีลาพักราชการได้

แต่พระอาการประชวรของพระองค์นั้นไม่ทุเลา ทำให้พระกำลังลดหย่อนลง พระองค์จึงมีพระดำริจะหยุดพักรักษาพระองค์ ครั้นวันที่ ๑๐ กันยายน พ.ศ.๒๔๖๒ เมื่อสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนาถ กรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ เสด็จไปเยี่ยมพระอาการ เสด็จในกรมหลวงราชบุรีจึงกราบทูลเรื่องสำคัญ ๒ เรื่อง คือ

๑. เรื่องพระอาการประชวรของพระองค์ โดยกราบทูลทำนองว่า อาจจะได้รับการโปรดเกล้าฯ ให้ออกจากตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงเกษตรราธิการ “perhaps your Majesty will prefer that I should retire althogether”

๒. เรื่องงานในกระทรวงดังกล่าวและการกำกับตรวจตราข้าว แล้วทรงขอให้หน้าความกราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

หลังจากนั้นพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงมีพระราชกระแสผ่านทางราชสำนักให้กราบทูลเสด็จในกรมหลวงราชบุรีว่ ยังไม่ต้องออกจากราชการส่วนพระภาระหน้าที่ราชการในกระทรวงเกษตรธิการ และการกำกับตรวจตราข้าวนั้น โปรดให้พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ กำกับราชการแทน

เสด็จในกรมหลวงราชบุรีทรงพักราชการรักษาพระองค์อยู่ที่วังราชบุรีได้ประมาณ ๕ เดือน ครั้นถึง วันที่ ๒๑ เมษายน พ.ศ.๒๔๖๓ จึงทรงทำพินัยกรรม ความในพินัยกรรมบางตอนมีว่า

“...ข้าพเจ้าขอสั่งแกผู้จัดการมรดกของข้าพเจ้าว่า การทำศพของข้าพเจ้านั้น ข้าพเจ้าประสงค์ให้ทำแต่พอควรอย่างมัทยัติ อย่าได้ฟุ่มเฟือยเลย ข้าพเจ้าพอใจที่จะสงวนทรัพย์ไว้ให้บุตรยิ่งกว่าจะฟุ่มเฟือยในการศพ เพราะฉะนั้นถ้าจะกำหนดเงินส่วนนี้...ยิ่งน้อยลงไปอีกได้เท่าใดก็ยังเป็นความพอใจของข้าพเจ้า...

ข้อ ๑๗ ข้าพเจ้าขอฝากยายหอมไว้ให้แก หม่อมเจ้าหญิงพิมพ์รำไพและหม่อมเจ้าชายไชแสงรพีด้วย...

รพี”

จากนั้นเสด็จในกรมหลวงราชบุรี เสด็จไปรักษาพระองค์ที่ประเทศฝรั่งเศส เมื่อเสด็จไปถึงชั้นแรกทรงเข้าประทับที่สถานเอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงปารีส ซึ่งเจ้าพนักงานจัดห้องพักถวาย ระหว่างรักษาพระองค์ แต่พระโรคที่พระวิภาคีมีความรุนแรงมากขึ้น สุดท้ายแพทย์จะเยียวยาได้ จนกระทั่งถึงวันเสาร์ที่ ๗ สิงหาคม พ.ศ.๒๔๖๓ เวลาประมาณ ๒๑ นาฬิกา พระผู้ทรงเป็นเจ้าของรับสั่งอมตะ My life is service ล้นพระชนม์ สิริพระชันษาได้ ๔๕ ปี ๙ เดือน ๑๗ วัน

ในเวลาเช้าของวันที่ ๙ สิงหาคม พ.ศ.๒๔๖๓ สถานทูตไทยประจำกรุงปารีสได้ส่งโทรเลขกราบทูลกรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร ยืนยันข่าวการสิ้นพระชนม์ของเสด็จในกรมหลวงราชบุรี

ขณะเดียวกันทางวังราชบุรีก็ได้รับโทรเลขแจ้งข่าวอันเศร้าสลดใจนี้ จากนั้นบรรดาศิษยานุศิษย์ของพระองค์ก็ได้ทราบข่าวดังกล่าว เจ้าพระยามหิธรกล่าวแสดงความอาลัยไว้ว่า **“สิ้นในกรมราชบุรีแล้ว เห็นจะอีกหลายปีกว่านักปราชญ์จะเกิดใหม่มาแทน”**

พระศพเสด็จในกรมหลวงราชบุรีได้รับการถวายเพลิงที่กรุงปารีส ต่อมาหม่อมเจ้าไชยแสงรพีอัญเชิญพระอัฐิของเสด็จในกรมหลวงราชบุรีมาถึงประเทศไทยในวันที่ ๑ ธันวาคม พ.ศ.๒๔๖๓ คราวรับพระอัฐิลูกศิษย์นั้น เจ้าพระยายมราช ครูของพระองค์บันทึกคำรำพัน หวนระลึกถึงรับสั่งสุดท้ายบนพื้นแผ่นดินไทย คราวจะทรงอาลัยไว้ว่า **“บางทีครูจะไม่ได้เห็นฉันอีก และไม่ได้เห็นอีกจริงๆ”**

ในส่วนของการสมทบทุนนั้น เจ้าพระยามหิธรและเจ้าพระยาพิชัยญาติได้นำความขึ้นกราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวไว้ก่อนแล้ว ตั้งแต่วันที่ ๒ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๖๓ ความในหนังสือกราบบังคมทูลมีว่า

“วันที่ ๒ พุศัจิกายน พุทธศักราช ๒๕๖๓

ขอเดชะฝ่าลของธูลีพระบาทปกเกล้าฯ

ด้วยข้าพระพุทธเจ้าทั้ง ๒ คิดถึงการที่จะ
ทำบุญฉลองพระเดชพระคุณพระเจ้าพี่ยาเธอ กรมหลวง
ราชบุรีดิเรกฤทธิ์ แด่ดวงการที่คิดอยู่ข้างจะกว้างสักหน่อย
ข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาส
นำรายการ ๒ ฉบับ ขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณาทราบ
ได้ฝ่าลของธูลีพระบาท ถ้าเป็นการชอบด้วยกระแส
พระราชดำริห์ ข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทานพระบรม
ราชานุญาตและพระบรมราชานุญาตเคราะห์ในการนี้ด้วย

การจะควรประการใดสุดแล้วแต่จะทรงพระ
กรุณาโปรดเกล้าฯ

ขอเดชะ

ข้าพระพุทธเจ้า พระยาจักรปาณิศร์ศีลวิสุทธิ

พระยาภุคติกานุกรณกิจ”

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระราชกระแสว่า “เห็นชอบด้วย/ราม ร.” และเมื่อถึงวันที่ ๑๑ ธันวาคม พ.ศ.๒๔๖๓ พระยาประสิทธิ์ศุภการก็ได้มีหนังสือเชิญพระราชมารดาเสด็จทอดพระเนตรเจ้าพระยามหิธรเพิ่มเติมว่า

“ในการเรียกรายเงินทำบุญอุทิศส่วนกุศลถวาย แต่พระเจ้าพี่ยาเธอ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์นั้น ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สอบถามมาว่า อยากใครทรงทราบว่าจะให้พระองค์ทรงมีส่วนด้วยหรือไม่ ขอได้ตอบให้ทราบด้วย เพื่อจะได้นำความกราบบังคมทูลต่อไป...”

สำหรับบรรยากาศในงานทำบุญนั้น มีผู้ทยอยไปร่วมงานไม่ขาดสาย และมีการเปิดบัญชีรับเงินจัดตั้งมูลนิธิ ซึ่งมีผู้เริ่มลงชื่อในแบบพิมพ์แสดงความประสงค์บริจาคเงินอย่างต่อเนื่อง โดยมากผู้ที่รับเงินเดือนเท่าใดก็ลงรายการบริจาคเต็มเดือน บางท่านก็แจ้งความประสงค์บริจาคเกินเงินเดือน รวมผู้มีจิตศรัทธาบริจาคเฉพาะวันงานได้เงินบริจาคทั้งสิ้น ๖๒,๕๗๐ บาท วันรุ่งขึ้นเจ้าพระยามหิธรจึงมีหนังสือกราบเรียนพระยาประสิทธิ์ศุภการว่า

“กระผมได้รับจดหมาย เรื่องของพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สอบถามในการเรียกรายเงินทำบุญอุทิศส่วนกุศลถวายพระเจ้าพี่ยาเธอ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ มีความยินดีเป็นล้นเกล้าฯ ถ้าทรงพระกรุณามีส่วนด้วยแล้ว จะเป็นพระเดชพระคุณอย่างยิ่ง

อนึ่ง กระผมขอรายงานการเปิดบัญชีรับเงินเรียกราย ซึ่งได้ตั้งต้นเมื่อวานให้ได้เท่าทราบ คือมีผู้ลงชื่อรับช่วย ๙๖ ราย เป็นจำนวนเงิน ๖๒,๕๗๐ บาท แต่เป็นเงินที่จะผ่อนส่งเป็นรายเดือนเสียมาก ตัวเงินสดได้รับเมื่อวานเพียง ๔,๗๔๐ บาท

ขอประทานสอ ดบใจแจ้งความมาในขณะนี้ด้วย...”

ใบแจ้งความดังกล่าวเป็นเรื่องชื่อ ระเบียนและวัตถุประสงค์ในกิจการกองทุน สำหรับชื่อกองทุนนั้น “เห็นควรเรียกการบุญนี้ว่า ระพีบุญนิธิ...”

ต่อมาวันที่ ๒๒ สิงหาคม ๒๔๖๓ หนังสือพิมพ์ไทยลงประกาศในข่าวพระราชสำนักว่า “...เมื่อวันที่ ๑๗ เดือนนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระคลังข้างที่จ่ายเงิน ๔,๐๐๐ บาท ถ้วนพระราชทานเป็นส่วนเข้าในการกุศลถาวรวัตถุ “ระพีบุญนิธิ”

ต่อมาวันที่ ๑๗ มกราคม พ.ศ.๒๕๖๕ คณะกรรมการเนติ-
บัณฑิตยสภาลงมติอนุมัติรับเงินทุนจากรัฐบาลไปดำเนินการ

จนบัดนี้มีผู้รับทุนอันเป็นอนุสรณ์และกุศลกิจแด่เสด็จในกรม
หลวงราชบุรีไปเล่าเรียนสำเร็จการศึกษาจากประเทศอังกฤษแล้ว ๕ ท่าน คือ
หลวงประสาธศุภนิติ (ประมูล สุวรรณศร) ศาสตราจารย์ สัญญา ธรรมศักดิ์
นายวัฒนา อิศรภักดี นายอัครวิทย์ สุมาวงศ์ และนายสุรศักดิ์ วาจาสิทธิ์
โดยท่านสุดท้ายได้รับทุนตามผลการประกาศเมื่อวันที่ ๘ มกราคม พ.ศ.๒๕๑๙

เสด็จในกรมหลวงราชบุรีทรงได้รับการยกย่อง และเทิดพระ
เกียรติคุณด้านกฎหมายตลอดมาทุกยุคทุกสมัยว่าพระองค์ทรงเป็นปราชญ์
แห่งวิชากฎหมาย พระบิดาและองค์ปฐมาจารย์ของนักนิติศาสตร์แห่ง
ประเทศไทย พระบิดาแห่งศาลยุติธรรมไทย พระบิดาแห่งนิติศาสตร์ไทย และ
พระบิดาแห่งกฎหมายไทย พระนามของพระองค์จะคงอยู่ในความทรงจำของ
นักกฎหมายและผู้รักความเป็นธรรม ตราบเท่าที่ที่รพีบุญนิธิยังคงอยู่
เพียงแต่เงินจำนวนห้าล้านบาทเศษ ที่คงเหลือในบัญชีเงินฝากธนาคารนั้น
เมื่อคำนึงถึงค่าของเงินในปัจจุบันก็นับว่าน้อยนัก ไม่เพียงพอที่จะเก็บดอกผลส่ง
นักเรียนกฎหมายไปศึกษาต่อในต่างประเทศ ตามความประสงค์ที่ตั้งไว้แต่เดิม
เมื่อเป็นเช่นนี้ ในโอกาสปีที่ ๙๐ แห่งการสิ้นพระชนม์ และเข้าสู่ทศวรรษที่ ๕
ในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน เสด็จพระราชดำเนิน
ทรงเปิดอนุสาวรีย์พระรูปของเสด็จในกรมหลวงราชบุรี

จึงควรที่นักกฎหมายไทยทุกคนจักได้ระดมทุนสมทบอีกคราวหนึ่ง
เพื่อให้ทุนนี้เป็นอนุสรณ์ให้รำลึกถึงและเทิดไว้ ซึ่งพระเกียรติคุณของพระบิดา
แห่งกฎหมายไทยสืบไป

๑๐

สถิตสถาพร...ช้วนรินทร์

รฟพชร

คลังข้อมูลสารสนเทศ
(www.librc.ui.go.th)

บทที่ ๑๐

“สถิตสถาพร...ช้วนรินทร์”

นอกเหนือจากตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงยุติธรรม และเสนาบดีกระทรวงเกษตรธิการแล้ว เสด็จในกรมหลวงราชบุรียังได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ ให้ดำรงตำแหน่งองคมนตรี เมื่อปี พ.ศ.๒๔๕๓ และในปีเดียวกันนั้นก็โปรดเกล้าฯ ให้เป็นกรรมการจัดการมรดกของเจ้าพระยาสุรวงศ์ไวยวัฒน์ศักดิ์ศรีนั้นเมื่อถึง พ.ศ.๒๔๕๔ พระองค์ได้รับพระราชทานยศเป็นมหาอำมาตย์เอก และได้รับพระราชทานยศทางเสือป่าเป็นนายกองตรี

ต่อมาเมื่อถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว หลังจากที่เสด็จในกรมหลวงราชบุรีทรงดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงเกษตรธิการแล้ว ในวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๕๕ ก็ทรงได้รับการโปรดเกล้าฯ ให้เลื่อนพระอิสริยยศขึ้นเป็นกรมหลวง

หลังจากที่พระองค์สิ้นพระชนม์แล้ว ต่อมา พ.ศ.๒๔๗๐ มีการสร้างพระรูปศิลาจำหลักของเสด็จในกรมหลวงราชบุรีและรูปศิลาจำหลักของ

เจ้าพระยาอภัยราชาขึ้น ประดิษฐานไว้ที่โรงเรียนกฎหมายเพื่อเชิดชูพระเกียรติยศ
ของพระองค์ท่านในฐานะที่ทรงผู้มีคุณูปการต่อวงการกฎหมายไทย

ต่อมา พ.ศ.๒๔๙๘ คณะกรรมการเนติบัณฑิตยสภาได้มีมติให้จัด
สร้างอนุสาวรีย์พระรูปเสด็จในกรมหลวงราชบุรีขึ้น เพื่อเป็นอนุสรณ์ระลึกถึง
พระคุณที่พระองค์ประกอบไว้สำหรับราชการและวิชาการกฎหมาย ในการนี้
คณะกรรมการเนติบัณฑิตยสภามอบหมายให้พระยาศรีธรรมมาธิเบศ (จิตร ณ
สงขลา : เนติบัณฑิตรุ่นที่ ๙ พ.ศ.๒๔๔๘) เป็นประธานกรรมการจัดหาทุน

จากนั้นคณะกรรมการเนติบัณฑิตยสภาได้นำความกราบบังคมทูล
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เมื่อทราบฝ่าละอองธุลีพระบาท
แล้ว พระองค์ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเงินจำนวน ๑๐,๐๐๐
บาท ร่วมสมทบเป็นการนำ

คณะกรรมการจัดหาทุนขออนุญาตจากกรมตำรวจ เพื่อเรียไ
เงินจำนวน ๕๐๐,๐๐ บาท สร้างอนุสาวรีย์พระรูป แต่เมื่อถึงกำหนดดังกล่าว
จำนวนเงินที่ได้รับบริจาคก็ยังไม่ครบตามประมาณการ

เมื่อถึงวันที่ ๓๑ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๐๔ ได้เงินรวม ๒๑๘,๔๘๐.๘๔
บาท แต่ก็ยังไม่พอค่าจ้างกรมศิลปากรให้หล่ออนุสาวรีย์และพระรูป ซึ่งมี
ราคาโดยประมาณ ๒๙๐,๐๐๐ บาท ดังนั้นคณะกรรมการจึงเชิญชวนให้มีการ
สมทบทุนต่อไป วันที่ ๓๐ เมษายน พ.ศ.๒๕๐๕ ได้เงินทุนเพิ่มขึ้นเป็นจำนวน
๒๒๙,๑๓๕.๒๐ บาท จากนั้นเดือนกรกฎาคม พ.ศ.๒๕๐๖ ก็ได้รับเงินบริจาค
อีกรวมเป็น ๒๖๘,๖๕๑ บาท และต่อมาวันที่ ๒๗ มกราคม พ.ศ.๒๕๐๗ ก็ได้
เงินทุนเพิ่มขึ้นอีกรวมเป็นจำนวน ๒๙๖,๕๔๖.๓๕ บาท

แม้จำนวนเงินสมทบจะยังได้ไม่ครบ แต่ในส่วนการสร้างอนุสาวรีย์
พระรูปเสด็จในกรมหลวงราชบุรีนั้น ยังคงดำเนินการมาตามลำดับในที่สุด
ประมาณ พ.ศ.๒๕๐๖ เมื่อศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี บั้นหล่อพระรูปได้
สำเร็จ ก็อัญเชิญไปประดิษฐานไว้ที่แท่นอนุสาวรีย์หน้ากระทรวงยุติธรรม แล้ว
คณะกรรมการเนติบัณฑิตยสภากราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ภูมิพลอดุลยเดช เสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดอนุสาวรีย์พระรูป การนั้นได้
มีพระราชดำรัสเปิดอนุสาวรีย์พระรูปว่า

“ข้าพเจ้ามีความยินดี ที่ได้มาในพิธีเปิดอนุสาวรีย์พระรูป พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ ในวันที่

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ ทรงเชี่ยวชาญรอบรู้ในทางรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์เป็นอย่างดี ได้ทรงปรับปรุงตัวบทกฎหมายต่างๆ ตลอดจนเปลี่ยนแปลงแก้ไขราชการศาลสถิตยุติธรรม ให้มีความเจริญก้าวหน้าจนเป็นผลให้ประเทศต่างๆ ยอมรับนับถือศาลยุติธรรมของเรา นอกจากนี้ ยังได้ทรงวางรากฐานการศึกษาวิชากฎหมาย มีเนติบัณฑิตขึ้นเป็นเหตุให้จัดตั้งเนติบัณฑิตสภา เพื่อส่งเสริมวิชากฎหมายและควบคุมความประพฤติของผู้ประกอบอาชีพในทางกฎหมาย บังเกิดความมั่นคงและมีเกียรติเป็นที่นิยมนับถือของประชาชนจนทุกวันนี้ นับว่าได้ทรงประกอบคุณงามความดีให้แก่ชาติบ้านเมืองเป็นอเนกประการ

การที่ท่านทั้งหลายระลึกถึงพระคุณของพระองค์ท่าน พร้อมใจกันปฏิบัติกรต่างๆ ตลอดจนถึงร่วมใจสร้างพระรูปขึ้นไว้ เพื่อเชิดชูพระเกียรติคุณนั้นสมควรอย่างยิ่งแล้ว เป็นการแสดงกตัญญูกตเวทิตาธรรมอันควรสรรเสริญข้าพเจ้าขออนุโมทนาด้วย

อนุสาวรีย์ที่ได้สร้างขึ้นนี้ นอกจากจะเป็นที่เตือนสติการแล้ว ยังจะเป็นอนุสรณ์เตือนใจให้ท่านทั้งหลายดำรงตนอยู่ในลัทธิปฏิบัติ มีความยุติธรรมประจำใจในการประกอบอาชีพอันมีเกียรติ ซึ่งจะเป็นผลอำนวยความผาสุกแก่อาณาประชาราษฎร์ทั่วหน้ากัน

บัดนี้เป็นมงคลฤกษ์แล้ว ข้าพเจ้าขอเปิดอนุสาวรีย์พระรูปพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ ขอให้อนุสาวรีย์สถิตสถาพรเป็นที่เคารพสักการะชั่วนิรันดร์”

นักกฎหมายทุกหมู่เหล่าสาขาวิชาชีพต่างถือเอาวันที่ ๗ สิงหาคม อันเป็นวันคล้ายวันสิ้นพระชนม์ของเสด็จในกรมหลวงราชบุรีเป็น “วันรพี” และเริ่มจัดงานวันรพีที่อนุสาวรีย์พระรูปหน้าสำนักงานศาลยุติธรรมเป็นครั้งแรกในวันศุกร์ที่ ๗ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๐๗ เช้าวันนั้นเวลา ๗.๓๐ นาฬิกา สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ได้กระจายเสียงบรรยายพระประวัติเสด็จในกรมหลวงราชบุรีใจความตอนหนึ่งว่า

“...พระรูปอนุสาวรีย์นี้ ประหนึ่งแสดงอัจฉริยภาพของพระบรมวงศ์เธอ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ ว่าทรงเป็นพระบิดาและองค์ปณมจารย์ของนักนิติศาสตร์แห่งประเทศไทย ทรงเป็นนิติบุรุษผู้ฉลาดหลักแหลม ทรงเป็นบุรุษแห่งเกียรติยศ ทรงเป็นบุรุษแห่งวิทยาการ ทรงเป็นบุรุษแห่งความสามารถ และทรงเป็นบุรุษแห่งความเที่ยงธรรม

ตามที่พรรณนามานี้ แสดงถึงพระเกียรติประวัติทางโลกเท่านั้น แต่พระอนุสาวรีย์นี้ ย่อมสามารถเตือนใจให้ผู้มีปัญญาพิจารณาเห็นคติธรรม อันเป็นเบื้องหลังของพระองค์ด้วย

อันธรรมตามมนุษย์ในสากลโลก ย่อมเสมอกันโดยชาติ ย่อมเสมอกันโดยสกุล ย่อมเสมอกันโดยฐานะ และโอกาส แม้จะเสมอกันโดยคุณสมบัติ นั้นๆ แต่ย่อมมีบ้างที่แตกต่างกันโดยอัจฉริยภาพ ถึงกับดลบันดาลจิตใจให้ สร้างอนุสาวรีย์เช่นพระบรมวงศ์เธอ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ น้อยคนที่จะ มีในโลก ที่เป็นได้ดังนี้ ย่อมแสดงถึงบารมีธรรมแต่ปางบรรพ์ เช่น พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ ทรงศึกษาวิชาใด ย่อมสำเร็จวิชานั้น

สมพระประสงค์ ทรงปฏิบัติงานในหน้าที่ใด หน้าที่นั้นก็เรียบร้อยเป็นที่พอใจของบุคคลทั่วไป เป็นนักกฎหมายที่ทรงคุณภาพยิ่งล่งสามัญชน สมกับที่มีพระนามว่า **“รพีพัฒน์ศักดิ์”** หมายความว่า ทรงเกียรติรุ่งโรจน์ประดุจดวงอาทิตย์และคำท่ายพระนามกรมว่า **“ดิเรกฤทธิ์”** หมายความว่า สำเร็จกิจอย่างยอดเยี่ยม งานของพระองค์ที่ได้ทรงไ้รุ่งเรืองงดงามได้รับความสำเร็จอย่างยอดเยี่ยม พระนามนั้นแสดงบุญญลักษณะเป็นมูลเหตุให้ได้พระรูปอนุสาวรีย์นี้ คือ อาศัยบุญญลักษณะ ๒ ประการ ได้แก่ ปุพเพกตบุญญตา ความเป็นผู้มีความดีอันได้กระทำไว้ในกาลก่อน ๑ อุตตสมมาปนิธิ การตั้งตนไว้ชอบในปัจจุบัน ๑ ธรรมทั้ง ๒ ประการนี้ รวมมีในบุคคลใดโดยพร้อมเพรียงกัน ย่อมบันดาลให้เกิดสรรพมงคลอันยิ่งใหญ่แก่ผู้นั้น ธรรม ๒ ประการนี้เป็นเบื้องหลังพร้อมเพรียงที่ส่งเสริมให้พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ ได้พระรูปเป็นอนุสาวรีย์เป็นที่เตือนใจ และเคารพกราบไหว้ของกัลยาณชนผู้รู้พระคุณ

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ แม้สิ้นพระชนม์แล้ว เพียงแต่มีพระรูปอนุสาวรีย์ปรากฏอยู่ ถึงดั่งนั้น ก็ยังทรงอยู่ในฐานะที่ควรแก่การระกราบไหว้เพราะอาศัยพระคุณสมบัติที่ได้ทรงบำเพ็ญเป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติอย่างไพศาล สมดังเทศนา บรรหารธรรมภาสิตในพระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกายว่า

โย ปุพเพ กตกลยาโณ ปกา โลเก สุกุกร
ปจฉา กยิรา น วา กยิรา อจจนต์ ปุชนารโห

ผู้ใดได้ทำความดีไว้ในกาลก่อน ได้ทำกิจซึ่งยากที่จะทำได้โดยง่ายไว้ในโลก ภายหลังจะได้กระทำเช่นนั้นอีกก็ตาม ไม่ได้กระทำอีกก็ตาม อจจนต์ ปุชนารโห ผู้นั้นเป็นผู้ควรแก่การบูชาโดยแท้ ดังนี้

ขออานิสงฆ์อนุรธาที่เ็นดิบัณฑิตยสภาร่วมใจกันบำเพ็ญ จงสำเร็จอิฐผลแต่พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ สมแก่พระคติวิสัยในสัณปรายภาพ ทุกประการ”

คำสั่งสำนักงานศาลยุติธรรม

ที่ 533 / 2553

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการจัดงานวันรพี ประจำปี 2553

๕ _____ ๕

ด้วยสำนักงานศาลยุติธรรมเห็นสมควรจัดกิจกรรมเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ความรู้เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของศาลยุติธรรม กฎหมายที่ประชาชนควรรู้ และพระประวัติของพระเจ้าบรมวงศ์เธอพระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ พระบิดาแห่งกฎหมายไทย เนื่องในวันรพี ประจำปี 2553

ดังนั้น จึงแต่งตั้งคณะกรรมการจัดกิจกรรมเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ศาลยุติธรรม เนื่องในวันรพี ประกอบด้วยบุคคลดังต่อไปนี้

1. นายธานีศ เกศวพิทักษ์	ที่ปรึกษา
ประธานแผนกคดีผู้บริโภคในศาลฎีกา	
2. นายพรเพชร วิชิตชลชัย	ที่ปรึกษา
ผู้พิพากษาอาวุโสในศาลฎีกา	
3. นายสิทธิศักดิ์ วนะชกิจ	ประธานคณะกรรมการ
ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลอุทธรณ์ภาค 1	
ช่วยทำงานในตำแหน่งผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลอุทธรณ์	
ประจำสำนักประธานศาลฎีกา	
4. นายชาญณรงค์ ปราณีจิตต์	คณะกรรมการ
ผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ประจำสำนักประธานศาลฎีกา	
5. นายสุวิทย์ พรพานิข	คณะกรรมการ
ผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา ช่วยทำงานในตำแหน่ง	
ผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ประจำสำนักประธานศาลฎีกา	
6. นายอดุลย์ ชันทอง	คณะกรรมการ
รองอธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญากรุงเทพใต้	
7. นายกำจัด พ่วงสวัสดิ์	คณะกรรมการ
ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลประจำสำนักประธานศาลฎีกา	

/ 8. นายพงษ์เดช...

8. นายพงษ์เดช วานิชกิตติกูล คณะกรรมการ
ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลประจำสำนักประธานศาลฎีกา
9. นายธานี สิงหนาท คณะกรรมการ
รองเลขาธิการศาลฎีกา
10. นางจิตติยาภา เจริญเหรียญ คณะกรรมการ
ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลประจำกองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา
11. นายนาวี สกุลวงศ์ธนา คณะกรรมการ
ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลประจำสำนักประธานศาลฎีกา
12. นายณรัช อิมสุขศรี คณะกรรมการ
เลขาธิการศาลแพ่ง
13. นายดล บุณนาค คณะกรรมการ
ผู้พิพากษาศาลชั้นต้นประจำสำนักประธานศาลฎีกา
14. นายสรวิศ ลิมปรังษี คณะกรรมการ
ผู้พิพากษาศาลชั้นต้นประจำสำนักประธานศาลฎีกา
15. นางเยาวรัตน์ เตมีศรีสุข คณะกรรมการ
ผู้พิพากษาศาลชั้นต้นประจำสำนักประธานศาลฎีกา
16. นายสมบัติ พฤตพิงศศักดิ์ คณะกรรมการ
ผู้พิพากษาศาลชั้นต้นประจำสำนักประธานศาลฎีกา
17. นายเกริกฤทธิ์ อธิรัตน์ คณะกรรมการ
เลขาธิการศาลอาญา
18. นายภพ เอครพานิช คณะกรรมการ
ผู้พิพากษาศาลชั้นต้นประจำสำนักประธานศาลฎีกา
19. นายชัยรัตน์ วงศ์วีรธร คณะกรรมการ
ผู้พิพากษาศาลชั้นต้นประจำสำนักประธานศาลฎีกา
20. นายวัชร เนติวานิชย์ คณะกรรมการ
ผู้พิพากษาศาลชั้นต้นประจำสำนักประธานศาลฎีกา
21. นายกนก จุลมนต์ คณะกรรมการ
ผู้พิพากษาศาลชั้นต้นประจำกองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา
22. นางเพ็ญวิภา ลอยกุลนันท์ คณะกรรมการ
ผู้พิพากษาศาลชั้นต้นประจำสำนักประธานศาลฎีกา
23. นายพีระพัฒน์ มหาโพธิกุล คณะกรรมการ
ผู้พิพากษาศาลชั้นต้นประจำสำนักประธานศาลฎีกา
24. นายเกียรติ เอี่ยมสกุลรัตน์ คณะกรรมการ
ประธานผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง

/ 25. นางจุติพร...

25. นางจุติพร ทัพเจริญ คณะกรรมการ
ประธานผู้พิพากษาสมทบศาลจังหวัดปทุมธานี
แผนกคดีเยาวชนและครอบครัว
26. นางสุนันทา เตียสุวรรณ คณะกรรมการ
ประธานผู้พิพากษาสมทบศาลจังหวัดสมุทรปราการ
แผนกคดีเยาวชนและครอบครัว
27. นางประกายรัตน์ ต้นธีรวงศ์ คณะกรรมการ
ผู้พิพากษาสมทบศาลจังหวัดนนทบุรี
แผนกคดีเยาวชนและครอบครัว
28. นายสราวุธ เบญจกุล คณะกรรมการ
รองเลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรม
29. นางศิริพร เครือภู คณะกรรมการ
รองเลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรม
30. นายบรรหาญ จงเจริญประเสริฐ คณะกรรมการ
รองเลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรม
31. นายสมบุญ ช่วยรักษา คณะกรรมการ
ผู้ตรวจราชการ
32. นางกมลทิพย์ กรวิจิตรกุล คณะกรรมการ
ผู้ตรวจราชการ
33. นางสาวสุวรรณี หลีกาพันธ์ คณะกรรมการ
ผู้อำนวยการสำนักแผนงานและงบประมาณ
34. นางกรรดา เจริญเลิศ คณะกรรมการ
ผู้อำนวยการสถาบันพัฒนาข้าราชการ
ฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม
35. นางสาวณัฐนันท์ คุณเงิน คณะกรรมการ
ผู้อำนวยการสำนักกฎหมายและวิชาการศาลยุติธรรม
36. นางสาวนธนวนันท์ ตั้งตรงจิตต์ คณะกรรมการ
ผู้อำนวยการสำนักกระบวนวิธีพิพาท
37. นางสาวอุทุมพร เผ่าสุวรรณ คณะกรรมการ
ผู้อำนวยการสำนักการคลัง
38. นางสาวพวงชมพู โชติสุขิต คณะกรรมการ
ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาระบบงาน
39. นางอรภิญญา ดีผดุง คณะกรรมการและเลขานุการ
ผู้อำนวยการสำนักเทคโนโลยีสารสนเทศ

/ 40. นางสาววาสนา...

40. นางสาววาสนา นักเพ็ชร คณะกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
ผู้อำนวยการกองสารนิเทศและประชาสัมพันธ์
41. นางนงนุช ศิลปศาสตร์ คณะกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
นักจัดการงานทั่วไปชำนาญการพิเศษสำนักบริหารกลางและสวัสดิการ
42. นายวิรัช จตุรภัทรไพบูลย์ คณะกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
นักประชาสัมพันธ์ชำนาญการ
กองสารนิเทศและประชาสัมพันธ์
43. นางสาวณัฐนรี โพธิ์ท่า คณะกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
นักประชาสัมพันธ์ชำนาญการ
กองสารนิเทศและประชาสัมพันธ์
44. นายสุรเชษฐ ขาดีชาคร คณะกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
นิติกร

ให้คณะกรรมการมีหน้าที่ในการจัดกิจกรรมเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ความรู้เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของศาลยุติธรรม กฎหมายที่ประชาชนควรรู้ และพระประวัติของพระเจ้าบรมวงศ์เธอพระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ พระบิดาแห่งกฎหมายไทย ประสานการดำเนินงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และให้ประธานคณะกรรมการมีอำนาจหน้าที่ดำเนินการในเรื่องที่เกี่ยวข้องได้ตามความเหมาะสม

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ 18 มิถุนายน พ.ศ. 2553

(นายวิรัช ชินวินิจกุล)

เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรม

คำสั่งคณะกรรมการจัดงานวันรพี ประจำปี ๒๕๕๓

ที่ ๑ / ๒๕๕๓

เรื่อง แต่งตั้งคณะทำงานจัดงานวันรพี ประจำปี ๒๕๕๓

๕ _____ ๖

ตามที่สำนักงานศาลยุติธรรมได้มีคำสั่งที่ ๕๓๓/๒๕๕๓ ลงวันที่ ๑๔ มิถุนายน ๒๕๕๓ แต่งตั้งคณะกรรมการจัดงานวันรพี ประจำปี ๒๕๕๓ เพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ความรู้เกี่ยวกับ บทบาทหน้าที่ของศาลยุติธรรม กฎหมายที่ประชาชนควรรู้ และพระประวัติพระเจ้าบรมวงศ์เธอพระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ เนื่องในวันรพี ประจำปี ๒๕๕๓ นั้น

เพื่อให้การดำเนินการจัดงานวันรพี ประจำปี ๒๕๕๓ เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและบรรลุตามวัตถุประสงค์ จึงเห็นสมควรแต่งตั้งคณะทำงานเตรียมการจัดงานในฝ่ายต่างๆ ดังนี้

๑. ฝ่ายจัดการแข่งขันตอบปัญหากฎหมาย

๑. นายกำจัด พ่วงสวัสดิ์	ที่ปรึกษา
ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลประจำสำนักประธานศาลฎีกา	
๒. นายดล บุญนาค	ที่ปรึกษา
ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลประจำสำนักประธานศาลฎีกา	
๓. นายณรัช อัมสุขศรี	ที่ปรึกษา
เลขานุการศาลแพ่ง	
๔. นายสรวิศ ลิ้มปริงซี่	ประธานคณะทำงาน
ผู้พิพากษาศาลชั้นต้นประจำสำนักประธานศาลฎีกา	
๕. นางเยาวรัตน์ เตมีศรีสุข	คณะทำงาน
ผู้พิพากษาศาลชั้นต้นประจำสำนักประธานศาลฎีกา	
๖. นายสมบัติ พฤตพิงศภัค	คณะทำงาน
ผู้พิพากษาศาลชั้นต้นประจำสำนักประธานศาลฎีกา	
๗. นายเกริกฤทธิ์ อีฐรัตน์	คณะทำงาน
เลขานุการศาลอาญา	
๘. นายฉันทชัย โรจนสโรช	คณะทำงาน
ผู้พิพากษาศาลชั้นต้นประจำสำนักประธานศาลฎีกา	

/ ๙. นายเนติภูมิ...

๙. นายเนติภูมิ มายสกุล คณะทำงาน
ผู้พิพากษาศาลชั้นต้นประจำสำนักประธานศาลฎีกา
๑๐. นายชัยรัตน์ วงศ์วีรธร คณะทำงาน
ผู้พิพากษาศาลชั้นต้นประจำสำนักประธานศาลฎีกา
๑๑. นายวัชร เนติวานิชย์ คณะทำงาน
ผู้พิพากษาศาลชั้นต้นประจำสำนักประธานศาลฎีกา
๑๒. นางเพ็ญวิภา ลอยกุลนันท์ คณะทำงาน
ผู้พิพากษาศาลชั้นต้นประจำสำนักประธานศาลฎีกา
๑๓. นายพีระพัฒน์ มหาโพธิกุล คณะทำงาน
ผู้พิพากษาศาลชั้นต้นประจำสำนักประธานศาลฎีกา
๑๔. นางสาวณัฐนันท์ คุณเงิน คณะทำงาน
ผู้อำนวยการสำนักกฎหมายและวิชาการศาลยุติธรรม
๑๕. นางสาววาสนา หนักเพ็ชร คณะทำงาน
ผู้อำนวยการกองสารนิเทศและประชาสัมพันธ์
๑๖. นายมฤชา สุขอม คณะทำงาน
นักประชาสัมพันธ์ชำนาญการ
กองสารนิเทศและประชาสัมพันธ์
๑๗. นางสาวณัฐนรี โพธิ์ขำ คณะทำงานและเลขานุการ
นักประชาสัมพันธ์ชำนาญการ
กองสารนิเทศและประชาสัมพันธ์
๑๘. นายธนัชรพิพัฒน์ สระทองจูด คณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการ
นักประชาสัมพันธ์
กองสารนิเทศและประชาสัมพันธ์
- ๒. ฝ่ายประชาสัมพันธ์**
๑. นายสิทธิศักดิ์ วนะชกิจ ที่ปรึกษา
ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลอุทธรณ์ภาค ๑
ช่วยทำงานในตำแหน่งผู้พิพากษาหัวหน้าคณะ
ในศาลอุทธรณ์ประจำสำนักประธานศาลฎีกา
๒. นายสรวิศ ลิ้มปริงชี ที่ปรึกษา
ผู้พิพากษาศาลชั้นต้นประจำสำนักประธานศาลฎีกา
๓. นายสมบุญรณ์ ช่วยรักษา ประธานคณะทำงาน
ผู้ตรวจราชการ

/ ๔. นางสาววาสนา...

๔. นางสาววาสนา นักเพ็ชร
ผู้อำนวยการกองสารนิเทศและประชาสัมพันธ์
คณะทำงาน
 ๕. นายธวัช จตุรภัทรไพบูลย์
นักประชาสัมพันธ์ชำนาญการ
กองสารนิเทศและประชาสัมพันธ์
คณะทำงาน
 ๖. นางสาวณัฐนรี โพธิ์ขำ
นักประชาสัมพันธ์ชำนาญการ
กองสารนิเทศและประชาสัมพันธ์
คณะทำงาน
 ๗. นายมฤชา สุขเอม
นักประชาสัมพันธ์ชำนาญการ
กองสารนิเทศและประชาสัมพันธ์
คณะทำงานและเลขานุการ
 ๘. นายธนัชรพิพัฒน์ สระทองจุด
นักประชาสัมพันธ์
กองสารนิเทศและประชาสัมพันธ์
คณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการ
- ๓. ฝ่ายจัดทำหนังสือที่ระลึก**
๑. นายนาวี สกลวงศ์ธนา
ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลประจำสำนักประธานศาลฎีกา
ประธานคณะทำงาน
 ๒. นางอรภิญญา ตีผดุง
ผู้อำนวยการสำนักเทคโนโลยีสารสนเทศ
คณะทำงาน
 ๓. นางสาววาสนา นักเพ็ชร
ผู้อำนวยการกองสารนิเทศและประชาสัมพันธ์
คณะทำงาน
 ๔. นางนันทวัลย์ นุชนนทรี
นักประชาสัมพันธ์ชำนาญการ
กองสารนิเทศและประชาสัมพันธ์
คณะทำงานและเลขานุการ
 ๕. นางสาวนภา จันทร์ฉาย
นายช่างศิลป์ชำนาญงาน
กองสารนิเทศและประชาสัมพันธ์
คณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการ
 ๖. นางสาวณัฐนรี โพธิ์ขำ
นักประชาสัมพันธ์ชำนาญการ
กองสารนิเทศและประชาสัมพันธ์
คณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการ
 ๗. นางสาวศณิฎา จารุภุมมิก
นักประชาสัมพันธ์ปฏิบัติการ
กองสารนิเทศและประชาสัมพันธ์
คณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการ

/ ๔. ฝ่ายนิทรรศการ...

๔. ฝ่ายนิติกรรมการ

๑. นางศิริพร เครือภู	ประธานคณะกรรมการ
รองเลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรม	
๒. นางสาวณัฐนันท์ คุณเงิน	คณะกรรมการ
ผู้อำนวยการสำนักกฎหมายและวิชาการศาลยุติธรรม	
๓. นางสาวนรณวณันท์ ตั้งตรงจิตต์	คณะกรรมการ
ผู้อำนวยการสำนักกระบวนวิธีพิพาท	
๔. นางคัคณัมพร พูลสวัสดิ์	คณะกรรมการ
ผู้อำนวยการวิทยาลัยข้าราชการศาลยุติธรรม	
๕. นางสาวพวงชมพู โชติบุษิต	คณะกรรมการ
ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาระบบงาน	
๖. นางสาวศรีพร มีล่อง	คณะกรรมการ
นักทรัพยากรบุคคลชำนาญการพิเศษ	
สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม	
๗. นายวัฒนาพงศ์ สามเมือง	คณะกรรมการ
นักประชาสัมพันธ์ชำนาญการ	
กองสารนิเทศและประชาสัมพันธ์	
๘. นางสาวนภา จันทรฉาย	คณะกรรมการและเลขานุการ
นายช่างศิลป์ชำนาญงาน	
กองสารนิเทศและประชาสัมพันธ์	
๙. นางชนัญชิตา ทองนพเก้า	คณะกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
นักประชาสัมพันธ์ชำนาญการ	
กองสารนิเทศและประชาสัมพันธ์	
๑๐. นายกฤตภาส ทองแจ้ง	คณะกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
เจ้าหน้าที่โสตทัศนศึกษา	
กองสารนิเทศและประชาสัมพันธ์	
๑๑. นายกิตติชัย โล่ห์สุวรรณ	คณะกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
เจ้าหน้าที่โสตทัศนศึกษา	
กองสารนิเทศและประชาสัมพันธ์	
๑๒. นายบรรลือชัย ศรีนวน	คณะกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
นายช่างศิลป์	
กองสารนิเทศและประชาสัมพันธ์	

/ ๕. ฝ่ายพิธีการ...

๕. ฝ่ายพิธีการ

๑. นายสิทธิศักดิ์ วนะชกิจ ประธานคณะทำงาน
ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลอุทธรณ์ภาค ๑
ช่วยทำงานในตำแหน่ง ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะ
ในศาลอุทธรณ์ประจำสำนักประธานศาลฎีกา
๒. นายสุวิทย์ พรพานิข รองประธานคณะทำงาน
ผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา ช่วยทำงานในตำแหน่ง
ผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ประจำสำนักประธานศาลฎีกา
๓. นายสรารัฐ เบญจกุล คณะทำงาน
รองเลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรม
๔. นายกำจัด พ่วงสวัสดิ์ คณะทำงาน
ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลประจำสำนักประธานศาลฎีกา
๕. นายณรัช อิ่มสุขศรี คณะทำงาน
เลขานุการศาลแพ่ง
๖. นายเกริกฤทธิ์ อธิรัตน์ คณะทำงาน
เลขานุการศาลอาญา
๗. นายภพ เอครพานิช คณะทำงาน
ผู้พิพากษาศาลชั้นต้นประจำสำนักประธานศาลฎีกา
๘. นางกมลทิพย์ กรวิจิตรกุล คณะทำงาน
ผู้ตรวจราชการ
๙. นายวิช จตุรภัทรไพบูลย์ คณะทำงาน
นักประชาสัมพันธ์ชำนาญการ
กองสารนิเทศและประชาสัมพันธ์
๑๐. นางจงกลณี จันทน์เอม คณะทำงานและเลขานุการ
นักจัดการงานทั่วไปชำนาญการ
กองสารนิเทศและประชาสัมพันธ์
๑๑. นางสาววรรณ เสถียร คณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการ
เจ้าพนักงานธุรการปฏิบัติงาน
กองสารนิเทศและประชาสัมพันธ์

/ ๖. ฝ่ายอาคารและสถานที่...

๖. ฝ่ายอาคารและสถานที่

๑. นางกรรชชา เจริญเลิศ	ประธานคณะกรรมการ
ผู้อำนวยการสถาบันพัฒนาข้าราชการ
ฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม	
๒. นายเศวต จันทวงศ์	คณะกรรมการ
ผู้อำนวยการสำนักบริหารกลางและสวัสดิการ	
๓. นางสาวปัญจนา ลายทอง	คณะกรรมการ
นักทรัพยากรบุคคลชำนาญการพิเศษ
สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม	
๔. นางณัฐนันท์ ภูระย้า	คณะกรรมการและเลขานุการ
นักจัดการงานทั่วไปชำนาญการพิเศษ
สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม	
๕. นางสุดสวาท ขาวมาก	คณะกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
นักจัดการงานทั่วไปปฏิบัติการ
กองสารนิเทศและประชาสัมพันธ์	
๖. นางสาวศิริมา โทนทอง	คณะกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
เจ้าพนักงานธุรการปฏิบัติงาน
กองสารนิเทศและประชาสัมพันธ์	
๗. นายศักดิ์ชัย อาทิตยัตติง	คณะกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
เจ้าหน้าที่ธุรการ
กองสารนิเทศและประชาสัมพันธ์	
๗. ฝ่ายจัดเตรียมอาหารและเครื่องดื่ม	
๑. นายสุวิทย์ พรพานิข	ประธานคณะกรรมการ
ผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา ช่วยทำงานในตำแหน่ง
ผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ประจำสำนักประธานศาลฎีกา	
๒. นายนาวิ สกลวงศ์ธนา	รองประธานคณะกรรมการ
ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลประจำสำนักประธานศาลฎีกา	
๓. นายเกียรติ เอี่ยมสกุลรัตน์	คณะกรรมการ
ประธานผู้พิพากษาสมทบศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง	
๔. นางจิตพร ทัพเจริญ	คณะกรรมการ
ประธานผู้พิพากษาสมทบศาลจังหวัดปทุมธานี
แผนกคดีเยาวชนและครอบครัว	

/ ๕. นางสาวนันท์...

๕. นางสาวสุนันทา เตียสุวรรณ
ประธานผู้พิพากษาสมทบศาลจังหวัดสมุทรปราการ
แผนกคดีเยาวชนและครอบครัว
คณะทำงาน
๖. นางประกายรัตน์ ต้นธีรวงศ์
ผู้พิพากษาสมทบศาลจังหวัดนนทบุรี
แผนกคดีเยาวชนและครอบครัว
คณะทำงาน
๗. นางสาวนณนวันน์พี ตั้งตรงจิตต์
ผู้อำนวยการสำนักกระจับข้อพิพาท
คณะทำงาน
๘. นางอรภิญญา ดีผดุง
ผู้อำนวยการสำนักเทคโนโลยีสารสนเทศ
คณะทำงาน
๙. นางสาววาสนา หนักเพ็ชร
ผู้อำนวยการกองสารนิเทศและประชาสัมพันธ์
คณะทำงานและเลขานุการ
๑๐. นางนงนุช ศิลปศาสตร์
นักจัดการงานทั่วไปชำนาญการพิเศษ
สำนักบริหารกลางและสวัสดิการ
คณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการ
๑๑. นางจิวิสา มกรพฤษ
นักประชาสัมพันธ์ชำนาญการ
กองสารนิเทศและประชาสัมพันธ์
คณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการ
๑๒. นางจงกลณี จันทนเอน
นักจัดการงานทั่วไปชำนาญการ
กองสารนิเทศและประชาสัมพันธ์
คณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการ
๑๓. นางสาวศิริมา โทนทอง
เจ้าพนักงานธุรการปฏิบัติงาน
กองสารนิเทศและประชาสัมพันธ์
คณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการ
14. นายสุรเชษฐ ชาทิชาคร
นิติกร สำนักบริหารกลางและสวัสดิการ
คณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการ

๔. ฝ่ายการเงินและบัญชี

๑. นางสาวอุทุมพร เผ่าสุวรรณ
ผู้อำนวยการสำนักการคลัง
ประธานคณะทำงาน
๒. นางนภาพร ศรีมังกรแก้ว
นักวิชาการเงินและบัญชีชำนาญการพิเศษ
สำนักการคลัง
คณะทำงาน

/ ต. นางสาวสุมาลัย...

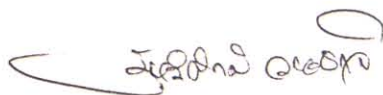
๓. นางสาวสุมาลย์ บุรณาทาร์
นักวิชาการเงินและบัญชีชำนาญการพิเศษ
สำนักการคลัง	คณะทำงาน
๔. นางสาวอรอนงค์ จิตรรักษ์
นักวิชาการเงินและบัญชีปฏิบัติการ
สำนักการคลัง	คณะทำงาน
๕. นางจิวิสา มกรพฤษ
นักประชาสัมพันธ์ชำนาญการกองสารนิเทศ
และประชาสัมพันธ์	คณะทำงานและเลขานุการ
๖. นางสาวพรรณนิภาพร บุญบาง
นักวิชาการเงินและบัญชีปฏิบัติการ สำนักการคลัง	คณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการ
๗. นางสาวศิริมา โทหนอง
เจ้าพนักงานธุรการปฏิบัติงาน
กองสารนิเทศและประชาสัมพันธ์	คณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการ
๙. ฝ่ายเลขานุการและประสานงาน	
๑. นางอรภิญญา ดีผดุง
ผู้อำนวยการสำนักเทคโนโลยีสารสนเทศ	ประธานคณะทำงาน
๒. นางสาววาสนา หนักเพชร
ผู้อำนวยการกองสารนิเทศและประชาสัมพันธ์	คณะทำงาน
๓. นางสาวศณิญา จารุกุมมิก
นักประชาสัมพันธ์ปฏิบัติการ
กองสารนิเทศและประชาสัมพันธ์	คณะทำงาน
๔. นางนันทวัลย์ นุชนนตรี
นักประชาสัมพันธ์ชำนาญการ
กองสารนิเทศและประชาสัมพันธ์	คณะทำงานและเลขานุการ
๕. นางสุดสวาท ขาวมาก
นักจัดการงานทั่วไปปฏิบัติการ
กองสารนิเทศและประชาสัมพันธ์	คณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการ
๖. นางสาวพัทธราภรณ์ เอกจำนงค์
เจ้าหน้าที่ธุรการ
กองสารนิเทศและประชาสัมพันธ์	คณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการ

/ ให้ฝ่ายต่างๆ...

ให้ฝ่ายต่างๆ มีอำนาจหน้าที่ในการดำเนินการในรายละเอียดและประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการจัดงานวันรพี ประจำปี ๒๕๕๓ ตลอดจนดำเนินการอื่นๆ ให้เป็นไปตามความเหมาะสม

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๒๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๓

(นายสิทธิศักดิ์ วนะชกิจ)

ประธานคณะกรรมการจัดงานวันรพี ประจำปี ๒๕๕๓

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
(www.library.coj.go.th)

คำสั่งคณะกรรมการจัดงานวันรพี ประจำปี ๒๕๕๓

ที่ ๒ / ๒๕๕๓

เรื่อง แต่งตั้งคณะทำงานจัดงานวันรพี ประจำปี ๒๕๕๓ (เพิ่มเติม)

๖๕ _____ ๖

อนุสนธิคำสั่งคณะกรรมการจัดงานวันรพี ประจำปี ๒๕๕๓ ที่ ๑/๒๕๕๓ ลงวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๕๓ เรื่อง แต่งตั้งคณะทำงานจัดงานวันรพี ประจำปี ๒๕๕๓ นั้น

เพื่อให้การดำเนินการจัดงานวันรพี ประจำปี ๒๕๕๓ เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและบรรลุตามวัตถุประสงค์ จึงแต่งตั้งคณะทำงานฯ เพื่อเตรียมการจัดงานในฝ่ายต่างๆ (เพิ่มเติม) ประกอบด้วยบุคคล ดังต่อไปนี้

๑. ฝ่ายพิธีการ

๑. นางอรภิญญา ดีผดุง	คณะทำงาน
ผู้อำนวยการสำนักเทคโนโลยีสารสนเทศ	
๒. นางกรรชชา เจริญเลิศ	คณะทำงาน
ผู้อำนวยการสถาบันพัฒนาข้าราชการ	
ฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม	
๓. นางสาววาสนา หนักเพ็ชร	คณะทำงาน
ผู้อำนวยการกองสวนนิเทศและประชาสัมพันธ์	
๔. นางนงนุช ศิลปศาสตร์	คณะทำงาน
นักจัดการงานทั่วไปชำนาญการพิเศษ	
สำนักบริหารกลางและสวัสดิการ	

๒. ฝ่ายอาคารและสถานที่

๑. ผู้อำนวยการสำนักรักษาความปลอดภัยและสถานที่	คณะทำงาน
๒. นางอรุณนันทน์ แกมมนตรี	คณะทำงาน
นักจัดการงานทั่วไปชำนาญการ	
สำนักบริหารกลางและสวัสดิการ	

/ ๓. นายสามารถ ...

๓. นายสามารถ มะยมทอง

คณะทำงาน

นักประชาสัมพันธ์ชำนาญการ

กองสารนิเทศและประชาสัมพันธ์

๔. นายณัฐณัฐ เณรรอด

คณะทำงานและนักประชาสัมพันธ์

ผู้ช่วยเลขานุการ

กองสารนิเทศและประชาสัมพันธ์

๓. ฝ่ายจัดเตรียมอาหารและเครื่องดื่ม

นางสาวปัทมา มหาวิบูลย์

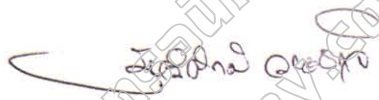
คณะทำงาน

ลูกจ้างประจำ

สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

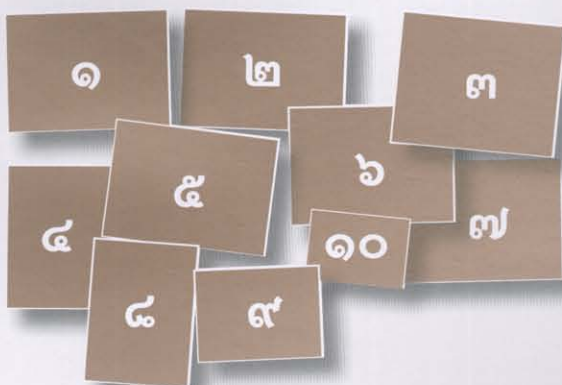
ลง ณ วันที่ ๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๓

(นายสิทธิศักดิ์ วรชะกิจ)

ประธานคณะกรรมการจัดงานวันรพี ประจำปี ๒๕๕๓

๑. ศาลจังหวัดสิงห์บุรีแผนกคดีเยาวชนฯ
๒. ศาลจังหวัดสงขลา
๓. ศาลจังหวัดเพชรบุรี
๔. ศาลจังหวัดพัทธยา
๕. ศาลจังหวัดอุดรธานี
๖. ศาลจังหวัดขอนแก่น
๗. ศาลจังหวัดพิษณุโลก
๘. ศาลจังหวัดอุยธยา
๙. ศาลจังหวัดนครศรีธรรมราช
๑๐. ศาลจังหวัดเชียงใหม่

ศาลยุติธรรม
(www.court.go.th)

“

ผู้ที่หาความเจริญรุ่งเรืองในวิชาชีพทางกฎหมาย
ต้องได้ศึกษาและอบรมจิตใจ ความเจริญทางวิชาการ
และทางจิตใจต้องขึ้นมาเท่าๆ กัน

”

My life is service

ชีวิตฉันรับใช้ประเทศชาติ

ว.ป.พ.น.พ.

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
(www.library.coj.go.th)

สำนักงานศาลยุติธรรม

ที่ระลึก งานวันรพี ประจำปี ๒๕๕๓
๗ สิงหาคม ๒๕๕๓

สนับสนุนโดย

SHAIYO-AR
บริษัท ชัยโย เอเอ จำกัด